

Chius Capleita

Cap-113 (1)

(Larox de la mare

- St-Lucia -

20 Februar 1948

Aquest dia de Febrer en terres de França, en terres d'exil·li, es un dia clar, teli, que fa presentir la primavera. Hi ha un cel blau, d'un blau pal·lid, sortenyit, ratllat per unes lleus terenyines de brisa; hi ha un sol que se'n ^{va} ~~sorteix~~ sentament a la porta i porta una clapa d'or encis al vidre d'una finestra; hi ha un cel blanc i unes arbrs que ja senten frivances de fulles novelles i nius novells; hi ha un sol d'una muntanya, unes petites ditades de neu que cada dia ~~són~~ ^{són} unes petites. V'heix, al peu de la casa on visc ja fa nou anys, la veu trencada i rossa del torrent.

La meua muller havia dit:

- Aquest any fa un hivern molt dolç i això es un bon presagi.

A la paret, entre un retrat teu, mare, un de Beethoven i la foto d'unes noies que esporten tocar a Pau Casals, invisible - el calendarí marca, en vermell, un 5. T. Llorens i a baix al passeig uns infants civen i canten.

~~La muller havia dit:~~ El rellotge, - un rellotge que demà em robaran - remysa tres quart de cinc de la tarda, l'hora que moria Beethoven a Viena en una casa del raval nomenada del expanyol negre perquè hi havien viscut uns frares ~~de l'orde dels~~ que venera catalans

ven la Terce Lluna de Montserrat.

Jo no sabia que emi s'havia de jugar el meu destí. Hi havia
que s'havia de perdre. I que havia de perdre la confiança,
~~la seguretat que al llarg~~ la seguretat que al llarg
de la meua vida m'havia fet arribar serenament tant re-
vell. Aquella veu interior que em deia: "No t'aturis, tira a-
vant que de tot intenció te" emi havia d'aparar-se. Des d'aquí
jo era, ja, vulnerable.

Com cada tarda, jo sol a casa. Montserrat es a treballar.
Jo estic assegut a una gran taula davant una gran fi-
nestra. Aquesta taula es plena de llibres, de papers, de revistes.
En aquesta taula hi ha, entre els papers, un guarda-llibres
de pell on poso les lletres que he de contestar, - m'hi ha de tocar,
març: les que em s'irien com has passat el dia del teu aniversari,
Hatal, Cap d'any - un llibre meu que t'havia dedicat a
tu i que estic traduint al francès, el tintor, l'ortillogia-
ca, una pipa, una capxa ~~de~~ de fusta plena de tabac, la
tassa del cafè, un buda.

Jo escriu: com cada tarda, com cada matí, com cada nit,
com sempre. Tinc cinquanta quatre anys - fins aquí, però, no
em sentí definitivament, totalment vell - i em cal treballar
molt i depressa, depressa, depressa, car la vida se'n va i m'ha
deixar uns diners a la meua muller i al meu germà.

I deixo d'escriure perquè han trucat a la porta del pis,
que mai no tanco amb clau. El amic, el pocs amics que
tinc, ho saben i entenen sense trucar. Per tant, qui truca no es
un amic. ~~El~~ Així. Oho. Una bona memòria, Haja, s'està
indefinible, vestida amb robes molt humils, em atorga un
paper blanc: un telegrama, i se'n va, quan jo t'he pres,
apressadament, amb una pressa exagerada que remarcaré
després. Com remarcaré la mirada d'immensa pietat
que m'adreça, una mirada pràcticament tística, que r'ar-

 Ho em fa cap salt el cor, no tinc cap messe-
-tament, tal vegada ^{perquè} això m'aves des heroi de novel-
la i jo soc un pobre ^{home} de carta d'ia.

o una dona que he vist moltes vegades i que
no sabia que treballés a Correus,

cap 113 (4)

rapava a la morsa, en atallar per-me et ~~el paper~~ paper-
et blanc, plegat i enformat unita corrent.

Torn a tancar la porta. Torn a arribar-me a la taula.
Desobee al telegrama, que ve d'Andorra i signa un amic.
El telegrama diu, brutalment:

"Rebuda Hèctor Lucie.

Vostre mare morta 24 fauer.

Salvador"

El paper blanc m'ha ~~par~~ caigut de les mans. He sentit un
dolor tant gran que no se' com explicar-te'l, que - enten-
sime - no pot explicar-se. El meu personatge, el que jo
creava en les meves novel·les i en el meu teatre veien i pla-
raven, gaudien o sofrien. Tren, però, personatges de paper
~~no~~ forçat a veure una fórmula que jo el aplicava
per a fer-los viure o plorar. Jo he volgut dir el meu sofriment
i no que dir-te el meu, mare; no el ve, no el que tra-
duïx en paraules.

El dolor inicial ha estat brutal. He sentit com si
em partissin el cap i el cor. He clor el coll, talment com
si tingués ~~una~~ veure ardent en el sofriment. M'he despatxat d'
afegir a la taula, sent caure una pila de llibres per a
no caure jo. A terra, entre el llibre, clavessin el tele-
grama. Tot ha tremolat al meu entra, ~~talment~~ talment
com en un fensimen rismit que arbertis la casa. Tot s'ha
enfonsat al meu entra. No hi veia, materialment,
veritablement no hi veia. A les patentes, pujant-me
pel noble, he anat a encendre el llum. No se' si s'he
encès o no. Sé, però, que el meu dit, tremolós com el
d'un perlatie, han tocat el commutador. I se' que se-
guia no veient-hi. ~~En man-~~ En man-
cant la ter clar, mare: la ter clar que ja no ve-
re mai més. Hauria volgut cridar - cridar a qui?
a Tu, que ja no em pots sentir? cridar qui? - i no

766 (1) Después sabrás que apuerto Santa
no es certa. Morires el ~~XIV/XV/XVI/XVII~~
Simart 27 de fauer a las puarte i vint.
i-cinco minutos de la matinsada

podia. Hi havia puetat sense ven: tot vergada Sen me t' havia crèt perquè no el mateix. Tot mes pit ^{tot-hum} m'avia un ^{tot-hum} i articulat i rogallós de ~~tot-hum~~ pols vertia ferida i aconegada que fup a amagar-se per a morir thing de ~~tot-hum~~. Sentia una opressió que no em deixava respirar, talment com si el cor m'angués a esclatar. I no plorava. Se'm havia mort la mare, t'havia mort Tu - i jo amb Tu, que'eres la meua vida - i no plorava, no podia plorar. Quan plorava, bones, el bones?

Jo que he plorat altres vegades: a Paris, una nit d'hivern, veient un pobre infant abandonat per l'arrambada en una portabasta de la plaça Maubert; al front d'Alger, amb un pobre fos agonitzant; a la muntanya de l'Altiplano, amb un grup de maputxes, veient morir un pobre emigrat dels nostres que el alemanys havien ferit; tant i tant altre vegades, no podia plorar quan se'm moria la mare. ~~tot-hum~~ (Veu? no es pot per ciència de un que dir pols a l'infant, al fos i al soldat. Pols per pietat. Pols tot aquell que s'opreix. Germanolat en el dol que sempre he sentit, que Tu m'ensenyares a sentir)

El sol, eixint, ~~tot-hum~~ em sepaven. La boca i la gola, eixint, m'opaven. He hagut d'arrosegat-me - no podia caminar - fins a la finestra i obrir-la de lat a lat. Totia perquè que encara hi havia clar de dia. Jo, però, no veia res: ni el arbre, ni els cases, ni les muntanyes, ni l'ample cel de la tarda. No he tingut ni un instant la por de puetar-me orb. Si jo no et puc veure a Tu, mare, si jo no et veure mai més, perquè nill la mirada?

Inconscient, m'he ajupit a recollir el Híbris, que he pogut novament tancar la taula. I he sentit per primera vegada ~~tot-hum~~ la fatiga enorme que em portava l'esforç mínim, fatiga que reapareixerà vint: em canvia pujant l'escala, baixant, fent un fax d'ell quatre-

vol. ~~He~~ He envellit de cop i vella, en un ~~moment~~ instant. Tant de llegir un paperet blanc que una pobre dona m'ha aturat amb part poruc. Les meves mans, que tremolen, han après de terra, entre els Híbrs, el paperet blanc. Ho s'he volgut tornar a llegir. Tant vegada no hauria pogut. Mai mes no oblidaré les seves paraules: "Vostre mare morta i el jueu". He deixat caure el ~~paperet~~ blanc paperet damunt la seda pròpia que cobreix el lit: un petit lit de repòs, que hem instal·lat fa poc al menjador. Ho direi que el paperet blanc em cremava el dit, com deien els novel·listes de començament de segle. M'ha fet l'efecte, però, que em pesava com una gran pedra que no podia aguantar: com la gran pedra que ha caigut damunt la meua vida apartant-me totes les claus. ~~La vida~~.

Damunt la pròpia de la seda la blanca del telegrama. I efement més, el meu més de miop, que avui veuen les coses més boniques, més desdibuixades que mai, fets en el telegrama. Home hi ha fet molta literatura amb aquests paperets blancs. Home per a fer-los més interessant, per a donar un accent més punyent a l'escena dramàtica o al passatge novel·lesc, hi ha barrejat el misteri i el secret. Home ha pintat molts personatges que senten un misteriós cabrest de por en rebre un telegrama. Jo mai no havia sentit aquesta por: i ara, morta tu, ~~ja~~ ja no puc sentir-la. ~~Tant~~ Jo tot he tingut una por en la meua vida: la de la teua mort, Mare. Ara, morta tu, ja no em fa por res. Res. Res.

Damunt el peu de la seda el blanc del paper. Res en veure de la finestra l'or pal·lid de la tarda. A fora, damunt la finestra, tota temblor, una joia, una avolotada ~~per~~ niu. Laissa d'ocells. I a baix, al carrer, una joia, una avolotada rialla d'infant. I jo, tot: tot amb el meu sobri. Tins fa una hora jo vivia encara amb una companya que em donava caratge, que em feia tot contar tot: contar tot-hom: l'es-

perança, l'esperança de trobar-te a veure, Mare, de trobar-te a abraçar, de trobar a veï la teua dolça veu, de trobar a besar les teves mans que de tant be que havien fet creu tant belles. Però l'esperança ha mort - ha mort amb tu, Mare de les esperances ^{resplendents} ~~resplendents~~ - i tinc un altre company: el dolor. I estic tot amb ell. Car Tu encara no hi ets, Tu encara no has vingut. I jo encara no sé que t'espero.

Quan la meua esposa ha arribat de treballar... Tu no ho sabis que treballa, que havia de treballar per mi. A Tu, per a no fer-te roïna, per a no fer-te passar angúnia, ~~mentre~~ t'escrivien que vivien tant bé, que jo guanyava tant diners amb el meu llibre - per no de la censura, per no que podessin descobrir el lloc on que eres la meua mare, en lloc de llibre et deia "les meves pintures" - que col·labora en revistes que em pagaven molt be, que fàcilment vivien en el luxe. I, per a que em creguessis, canvia mes t'enviava uns pòsters, ~~mentre~~ car Tu i el german i el nebotet si que devien viure malament. Mentir-te, Mare, em semblava molt més moral que dir-te la veritat. Ara, malauradament, ja no et puc mentir, ja no et puc seguir mentint. Ara Tu em veuràs i veuràs que la meua esposa ha de treballar, que jo publico algun llibre i alguns articles i que això tot dona per a poder viure molt humilment, molt humilment... Tu perdona, Mare, d'haver-te enganyat?

Quan la meua esposa ha arribat de treballar, en veure l'aterriss del meu estic he preguntat:

- Què tens? Que no et trobes bé?

Jo, que no podia parlar, que havia colpat ~~mentre~~ mentir-te com t'havia mentit a Tu, no se'he roïnat i amb la meua hi he enviat el telegrama.

La Mafre-lo, Montserrat ha triat a parlar comúnicament, desafortunadament i ha dit uns paraules que no oblidaré.

mai:

- És la regona vegada que em pueixes sense mare.

Veient-la plorar, sentint-la plorar, he pogut, per fi, plorar jo.

La nit havia caigut i tot era fosc al nostre entorn. I en la fosca sol hi havia una cosa vivent: el nostre pla.

És la regona vegada que em pueixes sense mare, hein dit Montserrat. I tenia raó. En venir la senyora a la meua, em refereia i depenia d'un tute que veiem rarament. És tota a Tu, però, mare meua. I en trobar-te a Tu retolava la senyora mare. Car de qui no fore mare, Tu? Mare de tots els pobles, de tot el perseguit, de tot el que sofríen. I sapies Tu per ells i amb ells.

Venien a casa en carria, la nostra casa al peu de la muntanya, rodejada de jardins. La nostra casa que sabia un xic senyora perquè, gràcies a Tu, hi trobaven sempre, cada dia i no en un sol dia determinat de la setmana, com en les altres cases on vivien els senyors que no sabien com senyors, la teua atenció i ~~la~~ la dolça inefable de la teua veu tendra, vellutada, en to suau, que es deixava en paraules suaus que donien el confort a aquelles pobres ànimes caigudes en la misèria. Truaven a la porta i Tu, per senyora timida, poruc, el enderivaves. I deies a la serventa:

- Seix: ja hi veig jo.

(Tu mai no haves llançat a una serventa d'insolència humiliant del tuteig)

I ~~la~~ com que dones fredsament, inapuntalment una atenció i tancar la porta et semblava una cosa civeta, freda, meua meua - ningú com Tu ha sabut ~~tenir~~ tenir ~~tan~~ tan bellament, tan delicat-

dament el part de donar unes monedes al pue d'amanen
caritat per l'amor de deu - els feies entrar al jardí, els feies
entrar al bany, els feies ~~XXXXXX~~ seure. Tren vells, malalts, in-
fants. I davant la seva miseria es senties avergonyida del nostre
bon viure, de la bona obra que arribava de la cuina, del nostre
luxa que poble no era luxa. I els preguntaves per la seva
vida, pel seu mal, per les ^{seves} angúnies. I, com un calzeu,
posaves un xic de confort en el seu cos ~~XXXXXX~~ cansat i unes
monedes en les seves mans cansades d'allargar-se pido-
lant d'almoína. I a l'hivern, es feies servir una copa
de xerez, un bot de bon calent. I quan se'n anaven, em-
planant-te de benedícting, eres tu qui senties deip de
remerciar-los per haver-te permès el gran goig de fer-
los caritat.

~~##~~
Moltes vegades, mare, jo veia una flupa colona con-
templant les teves mans, que el anys no havien pogut
marcir. Les contemplava quan fullejaven un llibre, quan
carenaven un infant, quan corrien fluperes d'amanat el
testat del piado evocant Beethoven, Schumann, Schu-
bert, ~~XXXXXX~~ - ~~XXXXXX~~ el munís que artimaves mes-
quan s'immobilitzaven d'amanat la terra solida. Tren
unes mans ~~XXXXXX~~ pat-lides, aristocràtiques, mols velles, ~~XXXX~~
amb fira de flr. I jo pensava que en la caritat, el fe-
re, qui les havia enlletit.

~~##~~
Quan eixia a veure la verenda, el polres, delectat, en-
tristit, d'amanaven:

- Que no hi es la verenda?

(Jo se' que responniaven el mort amb una justícia)
La verenda volia viure pero sentia una esparrimada
de gelosia. I, per gelosia, deia que no, que no hi es.
I tancava la porta d'una recollada. Despres, rementida,
es d'amanaven que la perdonesis. I tu, que has perdona

sempre, que has perdurat a tot-terme, sempre amb l'hostina
de la simplicitat de la minoria. §x

Per aquesta gran condició teu, per aquesta immensa con-
dició inefable feres la massa de la meua pobre muller
que ara plora desesperadament, convulsiuament, la tota
afogada a les mans. ~~III~~

El seu plor, el seu sanglot accentuat, dramàticant-lo,
el silenci que em envolta, el gran silenci que ha cai-
gut damunt nostre, isolant-nos del món, com una flota.
Mai no havia sentit el silenci com aquí, com en aque-
sta bona tràmica de la meua vida. És un silenci tan
profund, tan definitiu, que pot sentir-se. És un silenci
dens, compacte, pairebé capri, pairebé tàctil, que pairebé
pot veure's.

Mai no havia sabut que el silenci tingues color, i en te-
re pris, d'un pris de plom que cau com una cortina ~~enfront~~
~~del~~ davant el cell nostre, apropiant-lo tot, submergint-
nos en la tenebra. I no es que ho vegi així - sense veure-hi,
car requereix tenir la sensació que ja mai més renaxerà
la llum - perquè ja es va entretida. Estic segur que en
ple hipòsia m'hauria passat el mateix.

I en aquest silenci, en aquesta expressa pris, encara
no et veig a tu, mare, ni veig res de la cambra on
vis la tant anys. Veig, però, la mirada encara de l'ho-
stina de la dona que m'ha donat el telegrama i que
ha seguit corrent; de la dona que fins llavors m'havia
mirat sempre amb indiferència o mi sapia amb hosti-
litat pel fet d'ésser jo un estranger, un refugià polí-
tic; de la dona que ~~havia estat~~ un dia, al carrer, se'm
agrupava i em demanava però per haver-me donat el
telegrama que brutalment m'annonciava la tenebra.

Brutalment. Hitler, però. Hitler malgrat el ofi-
ment, malgrat tot. L'engany, que sempre és immen-
sol, ho és més amb la mort. Pot més la xurriacada ven-

¶ Per aquesta gran llotja terra, per la terra immensa llot-
jat inevitable per la mare de tot el pobles, de tot el tistes, de
tot el mateix de la terra i me'l doneres per permans.

on amagar la teu pena i esperar. Jo no t'hauré vist 11
mai et rebrot on vives. Tu ~~mai~~ mai no hauré vist la casa
on vis a l'exili. Jo et vull dir com es, on es per ~~1111~~ a que
la t'olis p'uan vintuit. * (Car se' pue ara vintuit, se' pue
no em deixaria. J'espero, t'esperem, mare [Fins ara,
vives, et tingueren els meus germans. Ara, quan ja no hi
ha retorn perquè Tu ja no hi ets - seguir essent, però, i
t'he de tenir jo. Des-me la caritat, Tu pue tant en fer
a tot, de la teu presència, mare. Des-me la caritat de la
teu clar, car sense la teu clar aguerda mit d'ani ja
no tindria altre i es meus vull separar. J'jo vull la
mirada per a veure't a Tu. Ja no vull veure res més, ~~1111~~ jo
que ho miro tot tant avilament pensant. A la mare ja
em quedarà temps de mirar-la, ja la miraré després, min-
piu no me la prenta. J'ja me t'han pres.

Ara pue ja ho he vist tot, les rimes i els alismes, necessi-
to veure't a ~~1111~~ Tu, sense Tu, sense veure't, no podria viure.
Aquesta mort m'ha de fer viure, mare, m'ha de donar
novament la vida. Perquè les mares, sap? no moren mai.

Et vaig a dir, doncs, ¹¹⁺¹ com es la casa on vis en terres
de França: per que no et perdís. (J'en aquest moment un
~~1111~~ solia i ~~1111~~ meu clar: la del teu somni. J'la teu
sota ven meu com una casa: que no ho sap que les
mare ^{mai} ~~1111~~ es perden p'uan capmen et fill?) [La casa es
gran, clara, pareixi confortable i es a la plaça d'una vila vol-
tada de murta i at ~~1111~~ ^{estat} d'una riera que canta mit i
dia. Et menjà, que es al mateix temps, la meu cambra de
treball, hi ha un finestral, un gran finestral que ocu-
pa tot un mur i s'obre a la riera. J'en aquest menjà-
la hi ha una xemeneia com la que teníem a casa nos-
tra a Sarrià, recobles? i una estufa de majòlica car
la xemeneia no t'encenen mai. Damunt et marbre de la
repisa de aquesta xemeneia hi ha un gran mirall antic

[~~XXXXXX~~ la terra presencia la sento immediata
com mai s'havien sentit així a l'exili i en mi ressurrei-
ta l'infant que atorga el braços vers la mare... I la
mare ho emplena tot amb la seua ombra, i la seua ombra
es de ve hum ! -

¶ I tament com hi, entusiasmats, et veies per primer
vegada. I tal vegada, ara que has mort es puix veritablement
et veig com les mares ho poden veure i amb el ull de l'
ànima. Tal vegada la terra mort m'hagi despertat a una
nova vida més profunda i entremunt. Tal vegada aqueste
horor trágica sigui el meu camí de salvació.

Potser et que et dir sigui incoherent, ple de repeticions. ~~Call~~
~~Call~~ Tot, però, es incoherència: la meua vida, la terra mort. I ai-
xí no es pas una disculpa del literat. Quan el literat no
compta i ho parla l'home, l'home esclafat sota la creu
del dolor i amb el cor cenyit per una corona d'espines.
Les ficcions dels meus llibres passaren. I aquest llibre no
l'exercin el creador de ficcions: l'exercin el fill. Aquest
llibre no veix, com el altres, de la ficció. Aquest llibre
veix de la veritat. I la veritat es la terra mort. I amb
aquest llibre vull arrancar-te dels braços de la mort per
a donar-te una nova vida immortal.

que fa mes chera la cambra. ~~7~~ Hibern, com a la nostra ¹²
 casa del del dels dies de pau, quan et començava de la vida encara
 no s'havia marxat. De Hibern, però, n'hi ha a les altres cam-
 bres. ~~7~~ n'hi ha en un recambro, dintre eines grans caixes.
 Turipuet ~~la~~ el hi posà - Hibern encara estava amb unal-
 te - quan creiem que anava a volar, triomfal, l'
 hora de la deslliurança, l'hora de la nostra ^{alla} llibertat de la nit
 tant llarga, de la nit, sense guàrdia.
 En un coto, a la paret, hi ha un tinell per a les
 meves pipes que em construï un pobre home perseguit pels
 alemanys, botant a França que havien estat volats a Spa-
 nya. A tot aquest tinell una tauleta amb papers i d'a-
 parell de ràdio.

Est costat de ~~la~~ l'estructura hi ha dos sillons que foren nous
 en temps de Louis Felipe d'Orleans. x

El motiu més important d'aquesta cambra es un bufet, un
 bufet enorme i en el punt la caixa ella es a la part inferior,
 que té les portes de fusta, i a la superior, que ^{les} ~~les~~ de vidre, hi
 he posat Hibern i retrat, retrat tres retrats, meua, i dels
 germans i els nebots: per a tenir-los sempre davant dels
 meus ulls, per a que em fessin companyia. De retrats tres, pe-
 rò, també n'hi ha a les altres cambres: la nostra, la que
 ocupava Turipuet, i sempre hi tinc la vetlla companyia dels
 Hibern, i sempre que hi entro m'acull la dolçor inefable
 del teu romandre i el teu aguant que sembla l'eu-me,
 que veritablement em dóna.

- Ho ací, fill. Ho et deixo. Ho et deixaré mai.

~~7~~ ^{H-H} i aquí que ja no et tinc, ~~però~~ ^{però} quan ja mai més no
 podré veure't amb els meus ulls mortals, se'ne es veritat
 que mai no em deixaràs.

Vull dir-te com va ^{H-H} ^V vivint en aquest retrat teu.
 Tu tinc un, el que Casas es feu ~~però~~ ^{però} alans de la
 República - quan la República fou tant vetlla perquè
 la romanesse més vetlla del que fou - que m'acom-

x Ho; tu no t'havies vist mai la meua casa de Fran-
ça, la meua casa de l'exili, que no es casa de viure
car a l'exili la vida entere' inquiet, neguit, espere.
Ara la veuràs per me', morta, hi viuràs amb mi.
I si un dia retorn a la meua terra viuràs amb mi.
I et direm, Montserrat i jo, com un gran flam
que il·luminaria el camí.

El ~~XXXXXX~~ germans em direm que cada dia men-
se per les fls ~~XXXXXX~~ al cementiri on s'enterraren.
Ho saben que jo no hi est. Ho saben que la teua
tomba es el meu ex.

—+—

para el front de guerra i m'ha acompanyat a l'exi- 19
 ti. En aquest estat ja teny el cabell ~~blancs~~ ^{blancs}, mes de penys
 que no pas d'anyes, i la blaven del cabell posa ~~una auriol~~
^{la expressió} del teu rostre tan dolç, tan noble, tan plé de
 serenitat. Auris la de tanta, tanta llum. I tota el cabell, el
 front ample, intel·ligent, tan humil, ~~tant~~ ^{tant} que sembla
 que sigui el front qui dona llum als cabells negres; front
 de cimbal plé de vol, de cimbal on mai no es pot el vol.
 (I ja v'he portat. M'he de dir una i cent i mil vegades
 que ja v'he portat, que ja s'ha esgotit la nit per a conven-
 cer-me que heu mort. I desesperadament, sentint-me es-
 quibat la carn i afeblida ~~la~~ ^{la} gota de llum
 que exalta la nostra ànima, lluito contra l'idea de la tua
 mort, car es idea i no expectable perquè no heu de tu
 i no s'he vist morir. I penso en tu i com t'he vist viure,
 no moriràs mai perquè no t'he vist morir. I ~~tant~~ ^{del teu}
 el ~~front~~ ^{front}, que v'heu portat, que v'heu apa-
 rat, m'he respatat-lo, m'he trobat-lo a encendre per a es-
 vaire les tenebres del món de tot el fill que v'heu portat
 sense mare.)

Una altra llum tota de llum del front: la del teu
 ull, la del teu ull blanc, de mirada tan dolça i pro-
 funda, tan plena de tendresa, ^{tant plena de serenitat,} ~~del~~ ^{del} ~~teu~~ ^{teu} ull oberts al
 gran dol del món: la misèria, l'injustícia, la tristesa del
 abandonat - preguntis la meua pena tu m'abandonas-
 re? - del teu ^{ull} que mai no v'encamparà d'ira i la
 mirada del qual sentien el maldatat paribé com
 una ~~mal~~ ^{mal} ~~carera~~ ^{carera}.

I una altra llum, encara: la de la tua boca fina,
 intel·ligent, sensible que mai no maculà una parau-
 la dura; la de la tua boca, flor que es anyes ni les penes
 no poden marir; la de la tua boca, de la qual, com
 d'una stan meravellosa, es beuaven l'amor i el perdó.

Com creuen el nostre ulls les llàgrimes ~~abundants~~ que plo-
ren per la mare. Seixen tant cremats que s'ar en-
davant ens semblarà veure el nostre vell vet de llapis
negre.

§ Recordem com varem admirar aquell rostre tant
sengreïst i tant noble...

cop-113 (16)

deixa femenina, tota d'intel·ligència, tota la disticció 15
patència de la sex aïmna... Una mare com la vostra és de
vegades mare: la doble maternitat física i espiritual"
/ ~~una~~ ~~senyora~~ senyora francesa, esposa d'un gran ex-
cripta espanyol que ha preferit l'exili a l'abjectió, em
dix: "Coincidència estranya, je me souviens fort bien que
peu avant votre triste message j'avais pensai nettement
et même avec une certaine hantise à votre mère, à sa
photo me cet été dont la douce et sublime expression
m'avait impressionnée"

En aquest altre retrat teu, tempestatat, com d'an-
ter, ~~et~~ et al llac, un llac que jo, després de tant anys,
no puc recordar. Vallidre, ~~en~~ en temps de
pau, quan la vida era munda? Fuirons de Caldes de
Montmà, en temps de guerra, quan jo no havia tret de Bar-
celona per por del bombardeigs? Totes asseguda a la vora del
canal, un d'aquells misteriosos canals de llac que no no
men entres. Però tu es grasta la muntanya i es deuen e-
rectes el ping. Est fons, per a donar-te clar, perquè calien
que tu eres al llac, el ping v'aparxer i deixen veure un
retall de cel que es vol veure. ^{els seus peys} ~~la~~ com al
~~una~~ d'una santa: ja ho es una santa: Santa Heere,
i jo tinc el cor agenollat davant teu - una expelaga
en sentir la tua presència v'ha certit de flor. Tens un
llibre a la mà, segurament un dels llibres que es bar-
lars condemnaren a la foguera. Les teves mans eren tan pu-
res, tan belles, tan plenes de bonitat, que no podien tenir
contacte amb la bellesa i d'intel·ligència. ~~Ma~~ Mai no po-
dria imaginar-les contactes en un pat d'ira. Les teves,
mare, foren mans per a carregar. I cada carrega teu
era com una benedictió i posava en el front febril del
fill un alè de matinalitat. Uns dels pocs versos que
he escrits he escrit pensant en les teves mans.

en una carta de pobre
II d'infima qualitat, que mai no havia vist a cosa
morta.

(es a dir sempre:

III Aquest es un petit retrat que sempre; des
de que et vaig rebre, l'he anat el 25-5-42 i
no hi ha la teua signatura. La teua mà, però, hi ha es-
crit: "Recordo de Espana". Ho pots signar-lo. Ho pots
escriure'l en català. Ho pots dir que 'era la meua mare. Que
la mare meua constituïa un crim. Estimar el fill que crea
a l'exili constituïa un crim. Estimar Catalunya consti-
tuïa un crim. Aquest retrat, enviat per error, et deuen
haber tocat les mans perquè els censors ~~del~~ portats per
Franco, i t'han tocat les mans perquè, cada vegada
que m'han registrat, de la policia francesa i la policia
alemanya: les mans perquè des que no es possible que
mai hagin tingut mare.

~~III~~ Aquesta al terrat - aquest pobre terrat de penen-
bre! - ting et petit cartet luri a la falda. I et mires
amb porat trist. I la teua tristesa ha parlat a l'infant.
Et, encara, tot com vaig deixar-te, forta. Forta per-
què esperes. I jo m'he fet esperar molta i ara el
nilló on t'arrosseja, et terrat, la casa, et non, tot
ho trobarei buit sense tu.

i ha perdut la seva claror de migdia i v'ajunja tota les
ales del crepuscle.

I Montserrat Stevia. Al teu costat, "Baly", el pot,
- el recorde a "Baly", que et regia per tot arreu? - Teo quan-
- sac tota amb una atenció profunda, el cap esut na xic
- tras, estanyat d'aquells hns que no v'explicar com
- potien sentir-se.

C9P-113(29)

un del net a la falda: Gerard, el més petit de la colla, 19
el que no es colpeu' reparar del teu cotat puera Tu meies,
com un altre petit Gerard no colpeu' reparar-se del ~~llit~~
cotat del llet on moria el nostre estimat Beethoven.

El llet de l'infant un net, meies, tenen una vitalitat
de vida que comença a Tu se't ven, lamentant un joyn
de partí, més borrosa, més humyana. Vida de la ma-
re, que s'acaba ~~xxx~~ deixant el fill pleu de regre i pre-
da de mit. La poca hum que hi ha en el rehat la pue-
da presonar en la robeta blanca del net i en es tany cabell
blanc, que en la tua corona. Vol humire. Tuncara vol
humire, ~~Plut~~ ^{Plut} ~~ten~~ ^{ten} humire, ~~xxxxxxx~~ ex tant feble, que es torna
rictus de respirada amarga en el teu rostre marcit.

Tota el noble front, la soler del tany ulls blaus, que
semblen mes grossos perque' esguarden amb un gran
anhel. Tota el noble front, en el qual encara queda
un raig de ro-jo, en rebre el rehat, no presentia que
se'n anava tan rapidament a la porta - la hum del
tany ulls blaus ~~xxxxxxx~~ de cel sense riuos dona hum al
rehat. Que' miren es tany ulls, mare? Miren un
horitzó molt humyà - no pas geograficament - to-
cat de brin, impenetrable. Tux miren a un altre, el
fill absent, que extempera l'horitzó inter. Tux veus
a un altre, em veus a mi, mare, que ja no et veuré
mes i que, per tant, ex com si m'haques puestat
orb. / en la meua prou, en la meua nit, m'arriba un
cant d'ocell mes tendre que la canço madalena: del
ocell d'aquest partí humyà del rehat que trencaren
a cantar en veure't a Tu.

En aquest altre rehat estat en "la Primavera de
l'any 1944" estan amb Tu Pilar, Empar i el infant,
es net: Carles - Turic, Joan - Lluís, Jaume i Gerard. ~~xxxxxxx~~
Carles - Turic, des al teu cotat, està fet un home i se'n

§ i ja gairele' no pot.

cap-113(24) 2o
sortie intel·ligent i expressiu. Lo t'ensin del ~~del~~ ^{negoties} que coneix.
Havent tota ~~la~~ ^{la} et signe sinistra de la guerra mes insubornable i oce-
pnyosa que et men haurà vist, passant la muntanya, infant de per
mort, en braços de l'empar. Amb ella hi anaven tu i el meu per-
mans ferant i /rapuim. Caravana tristíssima entre tantes
altres caravanes igualment tristes que, metratllades pel a-
viu del crim, anaven camí de França creient que Fran-
ça era la llibertat: fera el camp de concentració!

Ten a l'altre costat /ran·stus amb cara de pitet de
filiu, amb una goma de pitet de filiu que fa pensar en
Dickens i en Chaplin. Rera teu ~~del~~ ^{agenciofanta} l'empar, hi el petit pa-
puim en braços, i Pilar, també agenciofanta, esguarda el
seu fill ferant que, davant teu, davant la teu falsa,
maternal malprat el anys, sembla el meu entremetiat
de tot.

Tu, vestida de negre - tuell, anticipadament, ~~del~~ ^{men} ~~del~~
~~et del del fill~~ ^{que es pueu la sense mare?} - ja et
una vellota, una vellota de conte de fades. Tota la prau,
tota l'immensa l'ondat que et combia el ex v'ha
fet llum en el teu rostre. Sense tu la "foto", seria una
de tantes "fotos" vulgars. Sense tu el puep ^{tan vll} ~~del~~ seria un
de tants pueps de l'ong i infant que hom desca, amb
altres ~~del~~ ^{retrat,} en una capra. Però hi et tu, Mare, velle-
ta de conte de fades. I tu, que tan llum d'ortel, fas
clara la nit mes orgona i l'ong categoria a la "foto"
mes vulgar i de cada dia.

^{al men uel}
Segueixo contemplant el retrat, apropant-lo fatigat
- que mai no havi sentit tan fatigat, com des de
que tu no hi et - i veig com el teu senyorin d'akui
s'ana afinant, afinant, afinant i s'alt us en
recta et sen replaude: la l'ondat. Com en una masca-
reta mortuaria, les patpels ~~del~~ amaguen el teu
uel de dolça mirada, el teu uel que ja mai mes

en miraran. J ja no somring. Ja no pot somriure.

Hens aci l'últim retat teu, l'últim retat que he rebut de Tu. Està dedicat i en la data del 25 d'Agost de 1947, dia de Sant Lluís. És el teu present pel meu sant. Ho me'n pòdis fer d'altre. Jo, però, no m'hauria trobat cap de tant ric, de tant valor.

En aquest retat, a mes de Pilar i Lluís i els infants, ~~XXXXXX~~ et far companyia el meu permament ferret i proum, des de ara teu. J Lluís, et teu Lluísuet, que feia els meus, després de tant anys de sofriment a trenca, havia retornat al teu dolç exalt i està apenat al teu pens. (Et m'ei en fa l'efecte, mare, que, a llue sempre, tot ens apenatament deuant teu de manera parebe instintiva: de la mateixa manera que hom es descobrix en entrar al temple.)

Tens les mans d'armant et heu d'Éric. Preus posessis d'ell. Ja torna a esser teu. Ja et tornes a tenir, després de tant anys. J les teves mans - les mans poden obrar tot el miracles - tornen a esser belles per què tenen et fill. J ja tornes a somriure. Sense et meyor. Heu esbe, tornes a somriure. Somring com canta l'ocell i et roser fleix. Et retorn del fill ha ressuscitat et teu somriure. (J és que el fill, sap? també feu miracles, que tu diria d'aver. Ho n'estic fent jo ara donant-te nov vida?)

J et teu somriure ho emplea tot, ho implea tot tot de tu. J en et teu front, en et teu noble front, ha tornat a nàrie et tot.

... Rera teu, però, gerant te ~~XXXXXXXXXX~~ al costat meu expressis preu, parels'oubricla. J el petit fill de Pilar, l'altre gerant, esparda no se' pui amb pr, amb companyia. És que l'eu i l'altre, el fill

^{raip}
♪ J'un ~~lit~~ de ~~se~~ ~~no~~ ~~vet~~, acabat de naixre,
talment com si fos el primer raip de ~~se~~ que besa
les mans de la primera mare, i besa les mans.

Et seu amik de pare es limitat a ~~seu~~ que el
seu fill - Serant i jo, car el altre germans no havien
marcat encara - tinguerim les millors joies - i
a mi no em placia 'ipax' i les deixava de velo' - i aleshores
vertit ~~amb robes de~~ ^{molts} de pare. Segue, pobre pare, que
li hauria plagut que tant el les deixessin per a noaltres.
I com hi et timent del vertit no fos per li havi et timent
del fotopraf, que es deia Hapoborn, com l'emperador,
i era en aquells temps el fotopraf de morda, el fotopraf del
sempre. Recorria encara un retrat en el que ferant i jo ti-
nuerim, conversant, un automòbil de fusta i llum
el terrible i encapçalat vertit: uns vertit de vellut de
reda amb colh i punys de rantes d'un blanc propi. Al-
guells de infant del retrat, tan el-legant, ~~tan~~ tan mu-
dat, sempre, a mi en les homes pobrament vertit i amb
el cobell blanc que plren com uns infant la seu ma-
re morta.

pensar en ~~l'any~~ l'obra, que havia estat amic de ca. 25
 sa terr. i havia pintat el teu retrat: tot l'or del teu cabell
 i tota la clau de del teu ull tota una mantellina blanca.
 Què es deu haver fet aquell retrat teu?) (l'avia Tu
 un vestit discretament exollat, un vestit que es ven de
 thing que no es tant bo' com el que jo devia pensar
 era infant. Car el ~~XXXXXX~~ avís no crea rics. La ripresa
 la segueix el pare. Malgrat el teu origen humil, el
 senyorin el ~~X~~ segueixes Tu.

Hi han guelats més a la memoria el teu retrat que
 havia vist de l'avi, obertot un d'ells, fet a casa, on el
 qual apareix vell i malalt. Ho sembla, però, que ha-
 fin parat gaire anys entre l'un i l'altre. Tu el vi-
 mes el teu pare es un home ~~XXX~~ en plena força fi-
 sica i mental, de ~~XXX~~ rostre obert i enèrgic i sever les
 laccions del qual s'acusen com en un Memmich o un
 Hestrich. Aera aquesta expressió severa s'endolama
 una gran condit: la que Tu recollies i en feres. Heum.
 La tua mare podia haver-ho estat de quatuorset at-
 dona. El teu pare ho podia ésser pare d'una dona
 com Tu. Hi ha en el seu front la clau que hi
 hagué - que hi ha - en el teu. El seu ull, de
 mirada recta i lleial - ull que no seguereu mentir
 mai, que tot ho seguereu sacrificar a la veritat -
 un blau com el teu. (Car la boca de l'home pot men-
 tir perquè es finestra de la paraula, el seu ull no
 menteixen mai perquè no poten parlar. La paraula
 l'han creat el home per a enganyar-se el uns al
 altre. El ull ha obert de Deu. La clau de del ull del
 teu pare es, però, una clau de mar en tempesta.
 La del teu ho es de cel seré, de cel de tanta re-
 rena i madura.

Mh d'aigua adormida, d'aigua morta. Mh
que, anticipant-se a la mort física, ~~Mh~~ ~~viuen~~ viuen del
passat, que és una altra mort.

207 ja un home vell, he entrat en la vetllera cursa 207
 brutalment, se cop i colla, sense transició, sense veure-la
 arribar. Els arbres floreixen, et et troba a ~~XXXX~~ tenir caliu,
 ha esclatat, com una rosa de llum, la primavera,
 tot romguin al meu entorn amb ingobernia triomfal.
 I jo tinc fred com en ple hivern ~~XXXXVXXXX~~. Si: ja
 se'n parlari, mare, s'afueïlla envolt-la. I se m'obliga
 a altres coses. Tenim temps: tota la meua vida, tota la
 teua mort. O al revés: tota la meua mort, tota la
 teua vida.)

Recordo un altre retrat teu: un retrat de jove en
jove i riu. I el record més perquè t'havia vist jove i
riu ~~en un retrat de jove i riu~~
no tant ~~en un retrat de jove i riu~~ en la realitat
quan a casa hi havia ^{el meu jo que te portava} luxa. ~~en un retrat de jove i riu~~ Aquell re-
trat el tenia jo en un prestatge ple de llibres - tota
companyia, veritat? - destacant la seva blanca samar-
del·la dels llibres, en la meua cambra de treball.
També el destruïren quan al foc. (explamar, en
destruir-lo, en destruir-lo, sigui que enderoguesen les fl-
mes i els llibres que s'han encès al foc.)

~~En aquell~~ En aquell
rebat tu apareixies acompanyada, ~~amb~~
amb un gest de suprema distinció ~~que~~ que no et do-
nava la robeta que naixia de tu, molt senyora. Vertut
una vertut de seda negra - en tenies una altra d'igual,
en seda d'una colorida blanca de vari - del qual et
pare parlar hoant-ne al peu i dient que t'havia
fet un gran contuniu de Paris: Restera, del qual
avui ja no sento parlar i que Haines et em remem-
blava signe de blanca perque havia pogut fer un
vertut per tu. Malgrat que en aquell sig Haines
jo era infant i no comprenia l'importancia que

tenia et que un vertit for fet a Paris, a Barcelona, 28
o en una altra ciutat puerb. No ~~havia~~ Tenia joies en
aquell retat. Les joies mai no et plaguesen i les que tenia
-vents que una vegada vaig donar-les a una meua
promesa, una petita promesa que, com la de l'afora
del Dante, es homenan Francesca? - les oblidaves en
una copa d'alabastre que ~~havia~~ hi havia al teu dr-
mitri. Tant m'és, tota la resta del casset, i encara la
gota de hum del brillant de l'arrasada.

Al des de la taula de treball, quan la nit era al-
ta i jo tot a la cambra, escrivint, aguardant de
tant en tant aquell retat. I mirant-lo no em
sentia m'h. I pensava amb gust:

- Quina mare tinc mes bonica i senyora!

Aquell retat tenia mi et tenia - suposo - es permans
al teu recó humil, pobre, oubriu, de Barcelona - la
sea llar, tieta i freida perque i hi manques Tu,
que en fora la joia i et calien, - mi et tinc jo
aci en terres de França. ~~Jo~~ Jo, però, m'he de fer
una cosa per a veure't: cloure el ulls. Heus aci com
et meu amor de fill et vençut. Heus aci com
la mort no ha pogut ni matar la tua imatge
en un trosset de cartut-lina. L'amor es mes fort
que la mort.

Quan triaves a escriure el mon s'expressia al
meu enton i odiava les rialles del infant i et cant
del ocell, i tot el que plaguesen i tot vivien pel
ventrell i no et rogevan l'angunia de tenir la mare
lluny. Malgrat que en aquesta meua de gent massa
fauit al riure, en aquesta meua de gent de senti-

reunir en un mateix lloc - me
amici ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ les vides:

cap-223(31)

90

- Tíll! Encara no t'has completat non et leure?

~~Ho~~ Ho sabia que en tenia un, la leure, molt més im-
portant que el que em lligava a l'exercit vençut: el
de l'esperança perquè no em veïessis morir davant del pi-
quet d'exercici.

T'esperava, no esperava a Tu i als germans en
terres de França, on tenia amics que m'animaven,
on refaciem les nostres vides. Ho vingueres, no vingueres.
Totalment, car la França havia entretingut un im-
mens camp de concentració. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
I jo pensava: En quin camp deuen estar la meua
mare i els meus germans, barrejats amb altres mares
i altres germans que van a la deriva en aquest ter-
ribil mar de tempesta?

I ~~XXXXXXXXXXXX~~ m'arrivaven noves de Montserrat, pu'era
a l'obra, ~~XXXXXXXXXXXX~~ recollida a casa d'un belguès.
I me'n arribaven d'Enrique, qui'era al camp d'
Amélie - les-Bains. I no sabia res de Tu.

I un dia, el dissabte de plòria - el més gran, el
més repentinament dissabte de plòria de la meua vida - rebí
una carta tua. M'hi escrivia des de Barcelona. Ha-
viès pogut retornar, amb el fill i el net, el petit Carles-
Lluís, al teu pis de Barcelona.

I el vell se'm negaren de l'aprimar.

Una pobre dona, compartida, em preguntà, vident-me amb
la cara plena de tristesa:

- Que us passa, senyor? Heu rebut alguna mala notícia?

- al contrari: n'he rebut una de molt bona.

Aquella pobre dona - que no devia saber que hi ha
alegries tant grans que també fan plorar - em
preguntà segument per tria.

Després les teves lletres foren el meu únic contacte en
aquella nit de la meua vida: aquella nit que, sense

jo saber-ho, començava en separar-me de Tu i que
- ara ja ho sé - no acabarà mai més.

Ja tenia un vesó, ja tenia un catin de Mar en
terres de França. Ja tenia un ~~mur~~ mur on posar el
seu retrat. I el retrat - i mica cosa que de Tu em res-
tava - em feia companyia. I quan Turipuet i Mont-
serrat eren fora parlava al retrat perquè no es po-
dia parlar a Tu. I em semblava que, exactament-me,
em somreïes en el retrat, al costat del de Beetho-
ven, - que mai no havia pogut somriure; com ho
saben somriure moltes les mares. En el teu reconet
de Barcelona, quan estaves tota i el Híber et feien
de les mans no ries el meu, ~~ni~~ et tendre, et fe-
ries murmurar de la meua veu?

Ja tornava a exercir Híber: Híber marines de
dolç i encens d'esperança: l'esperança que v'arra-
bes, amb la vida dels cotins, la maxarada triàpica
de sang i de fang; l'esperança de tornar-te a veure,
de tornar-te a tenir. Quan en pocs dies, la meua vida
en tant dispera, tant plena de reguitjall! Ha es-
tat necessari el d'existir per a saber que jo, que
tant de temps he estimat, ho n'he estimat veritable-
ment una: Tu. ~~ni~~ O tant vegada creia es-
timar aquelles dones, ~~ni~~ - en efecivament
tant vegades! - que anaven rotlant de braços en
braços. ~~ni~~ L'amor es una cosa més al-
ta i més pura. Els homes no poden estimar. Els fills,
sí.

Amb Montserrat i Turipuet ho parlàvem de Tu.
(Deiem: "Quan tornem a Catalunya..." i volíem
dir: "Quan tornem a veure la nostra mare!") Però
ho en parlàvem quan rebíem Hèter teu, i es sig-
nificant. Quan estaves molts dies sense exercir, no es

nomenavem. Tot i tot, però, pensavem continuament, ⁷²
argumentant en tu. I, pens de pr, pensavem: "Per què
no escriu?"

Jo relin - i reblo entara - molta correspondència.
Quan ~~hi~~ hi havia a exercir jo, inquiet, despacien-
tat, així a cercar el cartí.

- Ho hi ha Hèter d'Espanya? - li preguntava
i al pobre home li solia haver-me de dir que no,
que aquell dia no hi havia Hèter d'Espanya.

Però puina joia quan n'hi havia! Quina immen-
sa i frenètica joia quan n'hi havia! El cartí, om-
rient, feliç de la nostra felicitat, me l'envenyava de Henry,
la feia tremolar en l'aire tantament com una can-
çó. Bandera de pau, d'esperança, d'amor. I tot el
matí septentria de la clau de la Hèter que tu, ma-
re, ens escrives. Ho hi feia res que estrictament, que
plagues, que la neu colgués el caniny i el carrer: la
teu Hèter era un raig de sol.

I al seu excels, a l'excels, d'aquell raig de sol
que ens venia de Catalunya, que ens venia de tu,
l'escaia la porxada angoixa, reanimavem. I ens
confervem, rient, la nostra temença.

- Quina pr ens ha fet passar, tanta dies sense es-
criure.

~~La Hèter ens feia que estrictament, que la neu colgués el caniny i el carrer: la teu Hèter era un raig de sol.~~

La Hèter ens feia que estrictament, que la neu colgués el caniny i el carrer: la teu Hèter era un raig de sol.

I aquella tanta, aquella tanta de festa major
- les meves festes majors de l'exili me les donaven
les teves Hèteres - en pensant-me sol, recomençava
el treball i treballava amb mes d'afecte que mai.

Ara ja no passarem mai més pr. Ara v'han aca-
bat el Salit de treballar i tot el Salit. Ara ja no escriu-
ràs mai més!

Sincerament el teu silenci ex pertlongam d'una
manera inquietant. Montserrat i jo - Turie ja era
amb tu i jo no sabia que tu ja no eres - no ens
ho sabem però teníem tot dos i d'argumia no ens
deixava viure. Jo, bbeu, sense poder explicar-me el per-
què, de feia uns dies tenia més. Ho menjava. Ho po-
dia dormir. Ho podia escriure. Ho podia llegir i narra-
re parles i més parles sense saber que llegia. Esperava el
carte amb més ansia que mai pensant - i sabent que
m'enganyava en pensar-ho - "Ara hi haurà lletre".
I el carte, avergonyit com si m'ertorés, em deia:
- Ho hi ha lletre d'esperança.

La temença s'accentuava, ardevia païble presència fi-
nita. Jo sentia una akenada de plaç al meu entorn. I
l'akenada, ben, ben, em fustigava el rostre revisant
la meua argumia talment com una akenada d'aire relis
el foc entre les cereres. Un vespre, al rebedr em feu l'as-
te que hi havia algú invisible, carey sentit la presen-
cia d'algú que jo no sabia veure. I una nit, en des-
pertar-me, - des d'aquells dies et va fugir del
meu ull mortal - el llum, no par el del cortat del
lit, el de les lectures nocturnes, ara hi el gran del ro-
stre, certan encis. I jo certan veure, veure que t'han
apagat. Qui t'han encis per a dir-me amb un ven-
imista i placada que em venen les entanyes:
- Obre el ull, fill. Obre el ull a les màquines, home
del romiere. Obre el ull, que ja no tens mare?

Dies després, quan v'han acompanyat d'irremien-

cap. 113 (35)

Ok, quan tu ja tant vol erer them i veure, quan jo sentia que també havia mort amb tu, et castex em donant una lletra d'España. ja no m'hoieia. Salin, el pobre home, que el mal havia alstatut les seves altes d'amar nostre; salin que les lletres d'España ja no eren una alegria, ja no ho seria mai més.

Ja la lletra era teua! i era deies que estaves tant bona, que estaves tant contenta de tenir tu ripues amb tu. i que estaves tant contenta per que et eras deia que aviat ens hi tindries a nostres.

També m'ho deia el meu, vint. i jo m'alegrava en recordar la dita de la gent de que "et eras en España".

Miserable en!

Recordo que erent molt jove i erent a la presó - persona'm, mare, per haver-te fet veure tant - menin a Madrid una dona que ~~no havia estat~~ jo havia estimat molt. Dies després de la seua mort, relin un estat seu delectat i sense data. Em feu una gran impressió veure el estat que m'enviava una mort. Tot, però, en el meu vint anys era literatura i d'impressió i veia aviat.

La lletra que de tu relin quan ja la mort - la mort meua, la meua obliga: la que mata les mares - havia placat les teves mans ha estat una altra cosa. Al cinquanta anys, quan ja no comptem la vida pel anys sinó pel record, quan el anys han arribat una castena de records que ens lliga al passat, la literatura no exerceix en ~~el nostre~~ el nostre món interior la meua gran influència. Los conceptes de vida: la vida cruel, aversa, feroç, immisericable, la vida que es, cada dia més, la mort.

~~Es possible~~ Es possible, però, que moris? Has pogut morir sense mi, ~~Heu de mi?~~ Heu de mi? Com deies veure, mare,

o

La Heter s'hevan deturats la nen i arribava massa
tard. En l'ultima repada que m'escrivies, l'ultima
repada que em dius: "for aii, fith. Ho tensis: encara ve
aii. T'espero". I jo ara, sense Tu, que' puc esperar!

heureusement
en ~~l'absence~~ que no poties esperar-me, en veure que no v's
en veure mai mes, que no et venia mai mes. I com de-
lies lluitar per a que la mort no s't'endues! Com debies
demandar-li a Sen, que es tant humy i tant vol: "To-
na 'm vida fins que et meu fill traci". I Sen, tant
humy a, tant vol, no t'excolta. Perque no colta la
teu ven pecar, ex Sen pui ha mort i no tu. I jo jo que
t'he mort en mi. I en mi no resuscitara. ~~El~~ El
fill el tenen un Sen: la mare. A Tu si que et resus-
citare. A Tu et farei naixer a una nova vida. El fill
- això no ho sap la pobra gent de santa dia, la gent
frivola i banal - també donen vida a la mare. Ho
la que rebren d'ella, de carn i de sang: la vida exi-
tual, que es com una flama eterna que cap vent no
pot apagar; la vida del reial, que no pot matar cap
mat fiit, que es el triomf contra la mort.

I et resuscito, et dono una vida parlant-te, ~~el~~
~~el~~ - i jo si que et sento: perquè no vol humy,
perquè el fill mai no m'humy de les mares - tenint-
te a mi amb mi. Perquè et tinc amb mi, sap? Et tinc
amb mi, l'ament del meu ex, l'inter del meu ex. Si
no et tingues amb mi, mare, no poties viure. I jo, que
no sabia cap malic, ara en s'una i com un infant
- l'infant que hi ha en tot home: que fa que l'home
no s'exciteixi del tot - III la dia cada nit:
- Mare Marta que et at est!..

Car si hi ha un cel ex per a moltes les mares, que
tant ben s'efect en l'infern de la vida.

He sabut després com cares emmetallix, com cares
moria, mare mea que no poties morir, que no pots

moria. Perquè jo no ho veia, sent? - Si pue em sent, ^{ap}
 clar pue em sent. Les mares no ho veien com deu - Ho ho veia!
 La gent parla sovint de l'home molt home, l'home capaç d'una
 gran força de voluntat. L'home ^{ho} es molt home quan
 es fill; quan es molt fill, quan ho es entraanyable-
 ment i ^{forç} tornar vida a la mare. ^{ff} L'amar dels fills ho
 que fa viure les mares. "figa'm de mort una ^{major} ~~naixença~~
 naixença" diu Maragall. ^{major} ~~naixença~~ ^{naixença}
 del poeta no la dona deu al home (la tragedia de deu es
 que no dona res, no pot donar res, i, per un atenua-
 ment i la seva ~~volera~~ ^{volera} es converteix en res) la ^{major} ~~naixença~~
~~naixença~~ "naixença", obra calenta, fruit calent de l'amar,
 d'aquesta ~~naixença~~ ^{naixença} que mai ningú no apagarà,
 la dona es fill a les mares. Un altre poeta, Goethe,
 que ni tu ni jo certament faire com home - l'home
 veritable que hi ha d'haver en tot veritable poeta -
 deia: "Ho i res". ~~Ho i res~~ Ho deia
 perquè molt viuen - una esposa, una bellesa
 vida de cada dia - i no son. I tu, que fores en vi-
 da, et tantes després de la mort i contra la mort.
 Et dia que tu deixis d'amar, et dia que s'apagui la
 tua flama en mi, la tua flama que em fa viure i
 em dona caliu i clar - clar de la mare, estel de
 la meua nit - jo ja no seré.

Si, he sabut després com ¹¹ emmalalties, com mories.
 (Morir, quan pui mar es la mare, no vol dir finir.
 La mare mai no finix. La mare no té comença-
 ment ni fi: la mare ho té recomençament) He ho
 han dit els permans en unes lletres enceres d'amar
 i de dolor. He sabut - aquestes dades que em parlen
 de tu ho he vingues que comptaran en la meua
 vida - que son el dia 12 de juny de 1947 quan ven-
 tires la primera punyida de la malaltia, de la ma-

♪ J'aperçois les vagues, ~~multitudes~~ par la force désespérée
des sens vides, n'est-ce pas vraiment. Vite le homme!
Mille regards la vida del hombre es un potest que
la de la carne. J la de les mares, la de toutes les
mares de la terre ne ex en et fons, en et fons de
les seves étrangères, una vida de homme?

l'altia que un metge estúpil no sabe diagnosticar, i
de la malaltia que un metge estúpil diagnosticà amb es-
túpidesa d'ase. O bé es que, perquè vivien en la po-
breza, perquè haurien sabut mantenir-los dignes i
no ~~haurien~~ enriquir-los robant en l'imperi sinistre
del Hartz que tenen les mans brutes de sang i de
sang, el metge no es colpeja mentre la mobertia d'es-
túpida la malaltia i es deixa morir, mare? Si ai-
xò fos cert i jo ho sabria! Jo, que tant he perdona i que
ara he après a no perdonar! Si això fos cert!

No he pogut saber ~~la~~ quina fou la malaltia que t'a-
clofà al Hitz. No he pogut saber, jo que ho hauria volgut
saber tot de tu, de que' vares morir. Havia fet demanar
al metge un diagnòstic de la teua malaltia i el metge
fou de resposta a l'uripuet que caldria una radiografia
i que "si hi havia alguna cosa no hi hauria reus".
~~El~~ Metge de pobres, metge que no vol mal de cap, metge
que creu que una vida de pobre no val la pena d'ex-
caparrar-se. Jovoble bestia bruta!

(M'he deixat endur, com tant altre vegades, per
la passió i he vessat fel i oli en aquestes ràpides que
caldria tant pure, tant humanes. Perdona'm, mare.
Pensa, però, que es tractava de la teua vida, de ~~la teua vida~~
~~la teua vida~~ del meu poble, mes gran, de la meua uni-
versal. Sense tu, morta tu, tot veia per ~~la~~ igno-
rancia o negligència del metge, m'han convertit en l'
home més pobre que ~~hi~~ hi ha hagut al món)

Vares estar furiós des malaltia, i el metge - em
caldria saber el seu nom, em caldria veure'l i parlar-
li, - deia als meus germans "que no tingueren por,
que no seria res". Passava uns dies tranquil·la, però
el mal corria, persistia en el teu poble cos destregut,
i, de tant en tant, s'atacava repetia.

L'arribada d'Euripus - i' haviu deixat, plantat, en un
 canestret d'antona; li haviu dit, adieu, plantat, un mat
 resplendent de juny i et vorej veure atenyar-se camí
 de la meua terra que m'ertan prohibida - després esser
 per tu com un gran replantat. Com delis sentie-te ressus-
 citar, mare, amb el catin del fill que tant habies es-
 perat! Ja no et podia esperar un a un altre, ~~no~~ a
 mi, a Montserrat, que per mi ha sabut esser filla
 teua, filla del teu esperit i no de la tua sang, ex tam-
 bé un xic la meua mare. Ja no ens habies d'esperar
 a un altre. I esperant-nos miries.

Vares passar força de l'estiu, l'últim estiu. Peraven la
 tanta al terrat - apressat terrat de polre, apressat terrat
 sense flor ~~de flor~~ - per a ropar a la fiesta del cap-
 al part. Volies que continuament Euripus et parties
 del un altre, de ~~de~~ si era bonic et pobre o ric,
 de si era confortable la casa o viciosa, de si la gent
 ens estimava i respectava, de les coses que jo escribia
 per a que tu les llegissis. (Ja ja no les llegiràs, mare.
 Ja no podràs llegir-les. I jo? Podré escriure'n d'altres
 sabent que tu no has de llegir-les? Falt de desesperació, he
 llançat la ploma contra la paret.)

Euripus enfilar, parlant-te de un altre i de
 com viciosa en terres de França, terres sense clar per-
 que' eren lluny de tu, les mentides del meu noble,
 del meu pur, del meu dolç enany: que viciosa en
 una casa parella luxosa, que jo només em tractava
 amb personatges, que el periodistes parlaven de mi
 amb grans elogis, que es editava es disputaven ~~de~~ es
 meus llibres i es empresarien les meves comedies.
 Demanaves al fill que t'haviu retornat, al pobre
 fill que haviu de veure, impotent, com et ve de la

Tant tant tumult, tant vie,
T'apaisent ~~tant~~ que ~~tout~~^{car} ~~le monde~~ se voit ~~en un petit retrat~~
en un petit retrat tien, en un petit retrat en et
quel lieu est Tu

terr vira se'n anava a la porta i deixava el meu 19
 en tenebra, que es parlés del fill que no podien tenir per
 a pue parlant-te d'ells podries sentir-hor prop teu. I tu
 erem sempre prop teu, com ara tu seras at cortat nostre
 contra tot el exilis, contra totes les prohibicions. ⁴ [Moltes vegades
 Montserrat o jo ~~mantenim~~ teníem una conversa eneta-
 da, restavem absents, absents, l'espinal perdut, Hu-
 nya. Que havia parlat? On erem? Erem amb tu,
 mare, at teu cortat, tota at teu ves. Tu ho de veure
 la verda d'apuerter muntanyes franceses, apuerter pel
 les tant pal·lid, veiem el terrat rovor de ve de la nostra
 Barcelona, veiem el cel tant blau de la nostra Catalunya.
 Tu ho de veure apuerter franceses que ve veien pel ven-
 telt, et veiem a tu, pue ve hav viscut pel ex. Després,
 quan et non real s'ens imposava, quan finia et non
 que ens donava fora per a seguir important la miseria
 i la solitud de cada dia - ~~que~~ ^{que} ens donava fora
 perquè et non eres tu ~~Montserrat~~ Montserrat
 i jo comencem feblement en retrobar-nos. I ella i jo de-
 vem mammar un sol "Adieu, mare", sense pensar
 que un d'apuerter aduers podia esser et definitiva.

Si, mare! Horatius veniem a tu vivit. Ho hauríem
 pogut viure si no haguéssim pogut viure. Ara seras
 Tu la pue vivit. I la terra arribada veni ⁴ com
 l'arribada del ve després de molt dies de fuet i de for-
 ca.

Tu deuen a tu el nostre ex i les paraules d'uni-
 quet parlant-te de horatius.

Parlant et teu tant, et teu tant que s'escala a d'oc-
 tubre quan en d'evire solc de la nostra terra encara
 puerter la cançó i et perfum de l'ortiu...

Horatius et et-havien molt et teu tant, i et piser

et de canto un de nosaltres,
- et mon nostre, et de canto humana criatura ~~deu~~
~~un~~ del qual ella n'as l'eix, l'epíxon, i en fa, fe-
neratitzant, et mon de ~~la~~ -

4

La tem mort ha tornat com un no sel, fred, irreparable,
~~del~~ sense apert-lació. La mort ha dit no quan deua-
navem carta dia a deu la tem vida, at deu ~~del~~ que des
l'ara i per sempre mes tem et deu de la mort, et deu
mort. (El crearen el home a semblança seu i l'
han mort el home) At no del no no no, at no
sel i fred respondrà et si del nostre no que
ho encendra tot i es resuscitarà entre flames.

d'ami, tant pobre, v'emplenau de flors, de tarjes, d' 110
 amics. Hsabat, pero, taulé et cel-lebraven perque en el
 teu tant i perque així ens sentiem mes prop teu. Cada 12
 d'octubre "feiem" - Hany de tu i prop teu et tant de la nostra
 mare. La gent del poble, la que no es sabia ni de fumy de can-
 dia, molt proficament, molt bellament, "fel" et tanta. I el tant
 vicia perque l'any es la i el refi ~~en l'home~~ en l'home
 o la dona - fill, ayora, mare - que tuen el seu nom.
 La vida del tant la re-crea, ~~una~~ una vegada cada
 any, l'home que estima. Sense la vida mortal de l'ho-
 me no existiria la vida immortal del tant. General-
 ment ~~quant~~ quan es
 tracta d'una festa de veritable amor no s'hiem "cele-
 bra", sino "fel". La justicia i el saber distingir ens
 vivem de caure en la confusió. Hom "cel-lebra" la
 festa de la casa, el 14 d'Abril, el dia de la victoria,
 - mort, paraula, uniforme Hanyant, oratoria bri-
 da, firotitat, firotitat, firotitat, - o qualsevol altre
^{mascarada}
~~Hom~~ Hom "fel" et tant o Hanyat. El cel-lebrant es
 la xuxma, una xuxma mes o menys ben vertida i sem-
 pre irresponsable que adama ~~al~~ al lot i o al Hi-
 berador per un ignat i sense saber ben be perque. El
 creador, o ipse: et que "fel", car fel es ^{sinonim de} ~~una~~
~~crear~~ crear, et et que estima i té una noció i una
 responsabilitat. I perque estima "fel" et tant no pel
 tant en si sino per la ~~la~~ criatura humana, per l'
 esser estimat que porta el nom del tant. El tant en
 si, fora una estampa, una escultura, ^{unes pàgines d'un llibre,} una coter
 morta. Hom li dona vida, hom et "fel" una ve-
 ga cada any en la persona material - i en la ma-
 rat - d'un home, d'una dona. I ja no es certany,
 ja no es d'ell: ja es el tant de la mare, del fill, del
 germà. I tot, perque així ens ho dista l'amor,
~~en~~ en flor de "cel-lebra" - hom no cel-lebra.

per un mesc pui aperiut rutinari, meg pue tes barati- At
tat - "ferm" et tant de la mare, del fill, del perma.

Aquest dia de tarda en terres de França, aquest TL d'oc-
tubre en terres de l'exili, era, amb la de Nadal, la nostra
festa màxima. I la ~~meu~~ men unth i jo, orbitant la nostra
trista condició d'exiliats, ens vertuem un per a anar a una
festa. La tarda en aquest poblet muntanyenc, tant pte de
carrer xibari a l'ortiu, te una maritat, una soler mura-
vellosa. Plans de desaperceixen, et vert de les muntanyes
~~XXXXXX~~ pren una catifa tonalitat de pintura antiq.
ls arbres es verten en de porra i d'or. En el. Et cel es blau
d'un blau pol. l'it. La betesa d'aquest paisatge pue
ja fa non anys m'et familiar v'acventura et dia
del teu sant, talment com i les pedres i el arbres, la
terra i la Heme sabessin que aquest dia era el teu
sant - et teu, et que tu haries fet i feries novatges
theng de tu - i volgues prentre part a la festa. Mes d'un
vegada, mirant-los ~~XXXXXX~~ et 12 d'octubre, pensau:
- i professin, ami aithue el arbre catarienc.

I tot vegada recordava les paraules d'un poeta català
a la nostra terra catalana:

Deu en passar-li en primavera
i tot cantant al seu pas.

Tu, mare, mai no hi has passat materialment
per aquest camins, per aquest mat, per aquestes mun-
tanyes de l'arrièr, però hi passares espiritualment en
mi, que et devia i et deve at en com una flama.
I tot, flama, com al pas de deu, cantant al teu pas,
i tot, ara, plorant al teu pas. La canço te sempre
un permen de pla.

Ho hi feia res que estes mort, era indiferent que ploques, ~~el~~
 (hi estava mort, i plorin, era que al cel, ~~no hi havia~~ d'interic cel
 possible: et de les mares, habien oblidat que aquell era el dia del
 teu tant) A un altre ens feia l'efecte que tot ~~era~~
~~era~~ ens venia mes clar i resplendent que el al-
 tre dies. I aleshores en el teu retrat, que aquell dia
 ens miraven mes solament que mai i donaven mes
 clar que mai a la nostra llar d'exiliats, i accentuava el
 teu somriure. Hi havia flor entre els meus llibres, al
 peu del teu retrat. Hi havia la tanta paraula amb
 mes cura i abunda que el altres dies i el final en
 pareb un dia de ries, ~~un dia~~ un dia a estil
 de Catalunya i amb cing de Catalunya. I sempre, aquell
 dia, talment com a Catalunya, s'assien amics a la
 nostra taula: amics mes pobres que un altre ^{res} que si no
 tenien mare, triats refugiats que es continuen d'empo-
 rament. Aquell dia veiem, cantavem, enlaicavem
 la copa per tu. Aquell dia, perquè era el teu tant,
 perquè feiem el teu tant, la nostra ~~nostra~~ casa france-
 sa ~~era~~ ens venia una casa catalana. I Tu eras la
 mare de tot, aleshores del que no tenien mare.

Hi havia sempre un moment en que el teu record es feia
 mes agut en la nostra anima, mes pràvic. Ho sabiem
 pel silenci que, de sobte, ens crepinia. I en el silenci re-
 ligios de la festa, ~~la~~ ^{riem} la teua dolça veu, et veiem,
 sentiem la teua presència. ~~la~~ ja hi fue no poties
 deixar el altre fill, pero aquell dia veure que t'ab-
 sentaves un xic per a venir uns moments amb un altre.
 Aleshores es convidat nos banals sentien la teua presència
 espiritual. I la banalitat moria en el teu llavi,
~~la~~ ^{hola} perquè intueix que aquell no era una
~~hola~~ com les altres. I en el teu cell s'entenia
 una melancolia leixosa. I tota la casa, la nostra casa

¶ (Aşa şi nu viurem mai mes, şi nu can-
tarem mai mes i et continuăm de toate les
copii tinda' robor de vextra)

CAP-223(44) 49

de França, la nostra casa de l'exili, s'emplenava de
clar, d'una clar que donava caliu, de la teua cla-
ra. Claror de mare.

Al piset humil, pobre, de Barcelona, que aquest di-
també es vertia de festa i s'emplenava de flors, es permien-
sient-te abstrata, absent, debien fer el silenci per a que
Tú poguessis pensar millor en uns altres. I debien seguir
cantant que taneris.

Passat el teu sant, quan arribaren els primers fets,
ja no et vares moure del llit. Jo no sabia que estessis malal-
ta. Els permien i tu m'ho callaves per no de fer-me
ofenc. O per no que, arribant-ho tot, vingues? Recordo
que quan es tractà del retorn d'Espanya, que tant abnegada-
ment, tant noblement havien volgut seguir-me a l'ex-
ili, malgrat estimar-lo tant, digueres:

- Ho, que no vingui. Hauria d'humiliar-se, de dema-
nar perds, i els meus fills no han de demanar perds
a ningú.

Te'n haviem de demanar a Tu, mare. A Tu, p. jo, p.

I vingui Nadal, el teu Nadal, l'últim Nadal de la
teua vida. L'últim de la meua vida car sense Tu aquesta
festa, ni cap altre, ja no té per mi cap encís.

Jo he estimat la festa de Nadal, l'he estimat sentint-la
fonde i en el meu cor com una cosa perfumada, l'he es-
timat tendrament, entanyablement, perquè s'estimaves
Tu. De moment, quan Reus, la vetlla serventa, m'ajuda-
va a treure de la gran capsa de festa les figures de fang
i a borbollar el perxell amb cura, com i uns de ~~la~~ de
paper de plom, Nadal era per a mi, simplement, ~~un~~
~~un~~ He estat després, ja

d'una nit iaiert-me de un car cabia anar a
meissa del pat, ben abrigat per no d'una putre-
na, et dinar massa copios i feixue de l'entel-
na i del puet, i totament, jo, ~~xxx~~ sempre ma-
tallit, no participava, i et eren convencions, et
paissatge iuguen del puetbre que en resultava, ~~et~~
aprenent de dibuixant, et mes vith i meravellat
del paissatge.

han torrat el coll - l'infant que s'acordeix de 45
 tota Hei l'olipita ens s'ha ofrenat la mare. ~~El~~ el
 nostre ang el de la puercia del dies d'infant, el polre
 ang el pue en molt home que jupuen a fe d'home es-
 seve' praparet de l'ang. Lo el mes pue i el mes noble
 que hi ha en nrathe. perque' ens ve de la mare. Es
 la them del ^{la} nostra ^{aventura} ~~mar~~ interir. La them de la mare.
 I aquesta them ex la pue crea l'ensis, la gracia i l'emo-
 cio de Nadal. Car Nadal es, per essencia i potencia, no
 per la festa del Filt, ans be la ~~fest~~ de la mare, de totes les
 mare que han estat, ve i seran, de totes les mares del
 mon. Atoque de les mares que no tenen Sen. Que
 u'han de fer, i tenen el filt, ~~per~~ repultosamente na-
 rit amb dolr, i el filt es el seu Sen?

Quan l'infant nasque' en mi - praxies a Tel i jo no
 ho sabia - Nadal exeri una estranya, una misteriosa in-
 fluencia en la meua obra. Tot el pue de ~~la~~ material te en-
 guerta festa, que per al catalanes es festa d'amar i de
 llax, de catin d'amar, de catin de llax, ex loria, desapa-
 reixia per a fer-se them i perfum. Haves nasquesen
 les meves - les teves, mare - la tampa de Nadal.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ La primera la situam en una taver-
 na mixta de crechell, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ per a fer mes
 dur, mes violent el contrast entre la puercia de la thegenda
 i les ~~XXXX~~ pobres vides irredimibles d'unes ~~XXXX~~ humanes
 criatures que la gent de be menysprea. Recordeu a Caterina
 Barrera en aquesta primera estampeta! Recordeu el desor-
 rat del dolr, del franciscà Rafael Barradas? Recordeu
 l'indignació del public, d'un public infecte de geses
 de la "!" Despres en repiren d'altres, una cada any
 cantla Nadal. En ~~XX~~ men tribut al Nadal. Per a l'acció
 d

hi he siguit, com a Catalunya, quan en venen,
 excitant-les: la d'un refugi a l'infern del camp de con-
 centració; la d'una taverna, xopluc d'una cotla de veu-
 cut que van a la deriv; la d'un "magnisard" durant l'
 ocupació alemanya en terra de França; la d'un pobre home
 de la guerra d'Espanya, salvada d'un Híber ~~per un miracle~~
 començant al front d'Arago i acabat a l'exti, Híber que
 vauig destenir per que no caigués a mans de la Gestapo; la
 d'un matrimoni ~~que~~ d'expatriat que rebia la visita de tant
 (rep, la Verge i el Rei i que haure publicat alguns en fran-
 ces que en català; la d'una tavernota del port de l'Es-
 cotto; la d'un miserable tota un pont de París; la d'una
 pobre gent de munticall, ^{la d'un pirata;} la d'un infant jove que fugí
 de l'espèria per a anar-se'n amb una mare que, com
 tu, s'ha quedat sense fill; la de les figures de sang del
 "persebre". I encara n'escriviré una altra, l'última:
 la del maridat del fill que torna i troba la mare morta.
 Després d'aquesta, s'hauran acabat les històries de Híber.
 s'hauran acabat ~~amb~~ amb tu, perquè t'has acabat
 tu. ~~Però~~ ja no podrà, ja no podrà escriure'n
 d'altres. Les escribia, les creava per tu i no per per a al-
 tre. I así a l'exti, l'infant que hi ha en mi, l'in-
 fant que tu em donaves, pensava, en finir-les:
 -les llegiré a la mare.

I ara a qui podrà llegir-les si tu ja no hi ets? Ara
 te les llegiré a tu, car encara hi ets, car hi ets com
 mai i més que mai i hi seràs sempre. Un dia em
 novaré a llegir-les tot en veu alta, tot amb tu, que
 m'escolltaràs. Ningú no et veurà. Però et veurà jo, i
 sobre que em veurà, que m'escolltes. Car et dia que si no

peignis evoltar-me em puetar e sem paranta, la paranta
morria em mi. L'home vie per la paranta, ~~XXXXXXXXXXXX~~
e pueu ja es tot, deslignat de tot consermij banat. E la
seca vida no es et diates amb les humenes criatures de
cara matah: la sen vida es et diates amb les ombres esti-
mades a les pueas l'aura la immortal. Set monotes no se'n
pot viure, car et monotes es la fothia. T

Lo no sabia, no podia explicar-me el perquè d'aquesta
persistent influencia del Hadat en la meua obra. Per mepe-
molt notable en estudis de psicoanàlisi, un metpe catada
exiliat com jo i pue com jo ha ofert aci a l'exili la puet-
ta del solr pueu, no ho explica quan encara viues. (quan
encara viues la tua primera vida, que et donaren el teu pa-
re; quan encara no viues la tua segona vida, que et dona jo,
el fill, donant-me a tu.)

- Vos debem estimar molt la mare - em digue a quell
metpe.

- Hols.

- Doncs vet aci aquesta influencia del Hadat en la nostra
obra literaria.

Ho em digue res mes. Hi calia.

Per a fer Hadat dignament, per ~~per~~ a pue es fitty no es
tenir tot - talies que sense Tu Hadat no ~~podria~~ seria o
be seria una dia puetar tot - et Heures del Hiti i pueti-
res, com certa any, la tautan. Hadat, porta de la mare. Tan-
ta de Hadat, que ha de puetar la mare. O be estarien
per sempre mes Hadat de la nostra vida d'ofens, d'errors es
mes miserables del mon perquè han caigut en ~~en~~ ^{un} ~~en~~ ^{un}
sense humi i calia, o be Tu, mare, que no has mort,

T. L'home que es parla a si mateix i que es al-
tres homes creuen que parla wt - ho creuen perquè
tenen ulls i no hi veuen, perquè tenen oïdes i no ve-
xen - no fa monstres, car parla ^{sempre} també un altre esper,
l'esper que viu en el misteri ~~XXXXXX~~ del seu nom in-
teir: Deu, ^{fill} ~~XXXXXX~~, Mare; Deu sempre.

a l'altre fill de l'altre mare de Catalunya. H9
 cançons d'any, després del novenari vintè, ~~XXXXXX~~ després
 de la festa mantada de sang i de sang, del retorn a la
 vida clara. I aquest any no fou. Aquest volta no fou
 hi serà, perquè tu ja no et, perquè ja no ens esperes.
 I quan la mare no ens espera, quan la mare es mor-
 ta, per a nòrties, homes sense fills, es mor la esperança.
 Ja no esperes res de la vida, ja no vells esperar res.

En diuen que ~~XXXXXXXXXXXX~~ el permans, en diu
 Pilar, la permana que ara fa de mare, - perquè tu li
 ensenyas d'esser mare - que ja no deixares et hist.
 semblant, però, que anaves per bé, que tot peïll havin
 fugit, que recobrades la salut de mica en mica. ^{(menjaves be,} Corries
 lleugres. Com a la nostra llar per mi desconeguda, la nostra
 polca llar de polre, no hi havin cap confort, cap com-
 ditat, ~~XXX~~ combatien et fust que et dominava amb mit-
 jans de polre: ~~XXXX~~ de forma plena d'ei gna calenta, un
 planxa posada a escalfar. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXX~~ Introsament, aquest hivern català - potser tenia
 pietat en veure't tant malalta - fou molt dolç, molt
 benigne, i tenia sentors de Primavera. Cada dia, però, tra-
 magries; cada dia eres mes popueta ~~XX~~ cosa. La terra que
 feta can hi ha en nòrties, et que de fixa hi havin en
 tu, et vent de la malaltia ^(i de tu pot en restar el reglament) de n ho endurà. Aquest
 últim dies de la tua vida, com solies esser tota llum,
 mare!

Senties que la mort s'apropava. Presenties la ~~XX~~ tua presen-
 cia fusta. alguna vegada deies que tenies pr, d'una
 pr que tenies les mares: pr de morir. En nòrties
 morir no es res. Tu m'età esperar. Tu les mares

Espera ara, que ja us puc restituir-te
 tota la meua esparcia de l'ar - el que jo heu
 perdut a l'hora m'han posat la tua vida ven-
 tal ara, esperar fora haire-te. El que jo heu
 han més tot a l'hora m'han posat la tua vida
 mortal, pu'era la meua, car la vida de les
 mares pertany al fill, es consueu transmetre amb
 la del fill. No podien prendre-me'n si'altre el
 que vivien de per la mort i de la mort que ven,
 el que jo ven la "meua naixença" perquè igno-
 ren d'esperit, la vida eterna de l'esperit.

cap-112(51)

monir ex deixar el fill. I per això la meua pr, ha
més preu, es una pr definitiva i total.

Es germans confiaven que ~~XXXXXX~~ preuen arrisaria el
bon temps et referies i l'ho deien i les meves paraules ~~de~~ l'heu.
començaven ~~XXXXXX~~ una abstracció de coratge. Es germans
s'expanyaven, volien ~~XXXXXX~~ ^{expanyar-se}, tenien una trágica
necessitat d'expanyar-se. Hi ha una dona, però, en
la nostra vida que el bon temps passa de llarg, en vol-
ta, en deixa de banda i ja no torna mai més. La vida,
la nostra ~~XXXX~~ pobre vida de cada dia, que fou l'única ~~XXXX~~
al bon temps, ha esdevingut un propi del vent que es
refreda lentament i ja no te primavera.

Venien a veure's ~~XXXXXX~~ dues noies del veïnat, dues
germanes, Maria i Lletta, que recordo vagament haver
un altre vegada a casa quan jo tenia una cosa i
una mare. I a elles, ~~XXXX~~ com a tots els que es venien
a veure, a tot el que ~~XXXXXX~~ venien a dir-te l'últim
adieu, el hi parlaves de mi. Jo t'havia escrit en un
de les meves lletres que si em mancavesis un dia, si em
deixaves, ja mai més no podria, no sabia ~~XXXXXX~~ re-
puc creant el meu llibre. Dir-te això - ara ho sé,
ara, que ja es massa tard per a rectificar-ho - fou
una crueltat. Ho sabia com les meves paraules im-
presents et farien veure. Quan t'he fet veure - i t'he
fet veure tant llargant la meua vida en ~~XXXXXX~~ empreses
polítiques que creia nobles i foren més puïnes, en ideal
puïnes que després hom ha arrossegat pel fang! - sempre
ha estat massa tard.

Jo, però, tenia una necessitat absoluta de dir-te
aquelles paraules cruelles. Dient-les creia dir-te

versa amb tu, que en la vida, hi hauries d'expressar en-
me que amb tanta simplicitat una fulla de paper! Ho sé com
seguir ~~les coses que tinc començant~~. ~~La vida és una~~
~~la no sé, ja no puc tornar les meves~~
i les idees que tinc - them i calien a la creació litera-
ria. Quan acabi aquest llibre, quan acabi de parlar
amb tu, què serà de mi? Tinc pr, mare. Una pr terrible.
Una pr d'home, mes que no pas d'escriptor. Car quan en
d'escriptor, en d'artista, no hi ha d'home - d'home amb
tota la seva joia, amb tota la seva inquietud, amb tot el seu
dolor - l'obra es impersonal i freda i no respon a res.

La nit del vint-i-quatre de juny, ~~la~~ Pilar, com cada
nit, es preguntà com et trobaves. I tu li respongueres, - Tu
que mai no et queixaves, que mai no et plangies! - que no
m'assembla be' però que no seria res, que ja et passaria. Però
v'adormí - v'adormí no v'adormí cal obeir d'imperi del cor-
pero, plena de reguit, d'intranquil·litat, es despertà
a la una de la matinada. I et veié asseguda en
una cadira del costat del llit, molt pàl·lida, amb el
rostre contractat pel sofriment. Segue que v'havia fet a la
casa, a la ciutat, al món, un gran ritenci: et ritenci-
ci de quan les marees van a morir. Però, cap? Quan
les marees van a morir ^{empenyent} totes les bogues de la nit sense
atla, ~~totes~~ totes les bogues del món sense tema.

Pilar, espantada i amb pr d'espantar el german, -
es tant creativa com tu les forces i per créixer refe-
ria no compartia la pr amb ningú i ofria-la tota -
es lleu, com que al teu costat. Estaves més pàl·lida
que mai, ~~la~~ et ten rostre el patinar una ~~sempre~~ una

presa com mai. segue, pero, que la terra bon mar- 53
cisa i contacta pel solr volque ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ die unes
parantes tranquil-lispendre que no sigueres. segue que es
tey nll ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ volqueren romiere, car
el nll de les mares també, com les lloques, talen romiere.
Les mares en totes romiere. Quan v'apaga el romiere de
les mares v'apaga la clarx del mon. Tampoc, pero, el tey
nll, sil-lata pel solr, l'obeiren.

¿ la men pobre permana, sta en el pisat pobre, wh en
la Har აღმდგომარეობა, cara a cara amb la mort que ja era
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~, et seu ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ plena d'angriza
i de frtitut, romient per a salvar-te amb la seu frtitut,
dient-te, com tu haves dit tantes vegades, que "no seria
res" pero sabent pu'era la mort, pu'era el començament
de la mort, tot el pu'era possible fer: donar-te unes
gotes d'una aigua que moltes creien pairesbe' mira-
culosa i que, no guarint-te a tu, ja no pot fer miracles;
encendre foc; donar-te infusio; prax-te aigua calenta;
sembla que el solr v'afebbia, desapareixia.

(En aquest moment, quan eres a l'exili la terra
primera mit d'agonia, la nit que per mi fou una
nit quatterth, sense cap presentiment, sense cap ven-
uisteninga, v'apaguen ^{de tota} les flums de la casa i del probte.
¿ es ~~XXXXXX~~ la una de la matinata, ¿ es un dia ^{de} ~~de~~
si meso despres d'aquell ^{de} ~~XXXXXX~~ de pauc. ¿ el
solr, com un matt, m'aclofa. ¿ he de llançar la pluma
i deixar l'exerime. ¿ Cal, pero, venen el solr, el men
solr de fitt i d'ferme. aquesta coincidencia de dates,
obeix tal vegada a l'estar. aquesta lora de la nit de
fuit en terres de tranea, lligada a la lora de la nit de

f d'una matinata solta, mare, serena, to-
ta florida d'ortely

tanee a Barcelona tal vegada sigui ben de l'estgar. Si
 a mi, però, que sempre he estat supersticiós - recordeu com
 veies soltament de les meves supersticions? - em sembla un
 avís, una misteriosa presència, invisible per a tot-hom menys
 per a mi. És que tu has vingut, mare? És que ja és així?
 Ho, no hi és, cap i hi fossis les flames no s'apagarien
 amb la casa i el poble i les muntanyes s'emplenarien
 de clar, de la teu clar. I si aquestes al·lucinacions
 fossin un ~~començament~~ començament de follia? La follia tam-
 bé es una crisi. I deu esser tant meravellós poder en-
 dir-se!)

Una bona setmana, l'atac es repetia mes fort, mes
 pungent. (Havies Pitar, perdut tota serenitat, expandida,
 la ciutat al permans. I et pisat, tant silencios, s'emplen
 no de vents moltes de plr, d'averes i inquietes apresrades,
 de desorientació, de desorient, de voler fer-ho tot i no saber què
 fer. Imagino la vostra angúnia. Ofeciu, recivint-la, la vostra
 angúnia. Suripuet una a unar el mestre. Plorin. Feia fred.
 El carrer negre de nit et men pobre persona no podia sentir
 la pluja ni et ~~podia~~. (L'atac no restia, et solt era com
 vegada mes viu i res no podia ~~combatre~~ combatre L. Juan
 Suripuet trua, trua tot el. Ho havia pogut pujar a casa
 del mestre perquè no trobà el vigilant per a obir-li la pr-
 ta i hagué de telefonar. Ser d'un disparexari.

Quan, per fi, vingué el mestre, et donà una infusió de
 morfina i esperà per a veure si et portaria efecte. Com no fou
 així, te'n donà una altra. I et solt s'asuntar, desapare-
 gué.

(Si veies com ofeciu, mare, en transcurrir en aquestes
 pàgines et ten ofecient! I es possible que les veges, es repen
 que les veus. Et tens així, ~~at men costat~~ at men costat. Et sento

amb mi. Se, perquè has mort, que vivas sempre en
mi, amb mi. Se que les meyes mai no poden deixar el
filly!

Et metge se'n anà, empipat segurament per haver-se
hagut de llevar per un malalt pobre, dient ~~una~~ les vanali-
tat i llocs comuns que diuen al metge al familliar
del malalt pobre: que no ~~no~~ alarmar-se, que t'ator en
cada vegada menys fort perquè tu estaves cada vegada més
feble, que et donessin alguna ~~cosa~~ mineral i alguna infu-
sio, que no et deixessin patir res...

(He de fer una cosa terrible per a ~~una~~ poder escriure aquestes
pàgines. Mai cap de les excites fins ara m'havien cortat
tant. És que en les pàgines de tot el altre llibre meus el
dolor descrit era literatura, tant el literatura. I en aquest
no. Tex literatura en aquest llibre, en aquest dolorosa con-
versa amb tu, em semblava un apert. Un cat, bones, reprie.
Un cat seguir ~~una~~ pas a pas el catari de la te-
vita a la terra mort. Un futuro vivit, cap? Ho puc tirar
entolant, car el dolor de fill anihilava en mi d'escriure, el
professional de la literatura. Ah, i es tracta d'una ~~matima~~
finaria, d'una mort de paper! És, però, la terra mort. I en
tu em sento morir jo.)

Et distaste el parlar me tranquil·la, més avorçada.
Però no dormies. Sempre estaves amb el ulls oberts. Què vivies
ver, meares? Què veies? Un veies a mi, tant l'hany de
tu, i pensaves que ja no em veies mai més? Veies la
mort? Com deies vivit, mare, veient-te morir! Aponia
una veia presa i vol dir l'hita. L'hita és, bones,
sinonim d'apontar. Mentre tu l'hita - apontar -
zaves - pel filly, per a evitar-lo. Si et soficient de

La "allepretto" de la setima? - con et vosta artimat. 57
Maestren. Con ell, moris en una thae pover deques d'ha-
ber viscut en et lura.

Perque era diumenpe i no trebattaven - la vita ex deira
per al poble que no poden parir un pnat - i agueren
el poble, el teys amies, el notey amies, a dir-te adieu.

(Lo d'artim i he de tenir la finestra erta. I per la finestra
m'entra les veus i las muriques i les rialles i les cançons
estupides de la gent estupida que cada any venen a jugar
a regats al poble on visk. Jo, evocant-te, evocant la tua
agonia, voleria et veio pnat i pntenis de la meua casa
com la mar - la meua casa del temps passat, quan te-
nia mare - amb et pntenis de la nit mare Casins, sense
les rialles i el batts i les cançons d'aquels venets que fu-
eren a regats; amb et pntenis de la nit antera, noble, re-
na, et l'ata de la pnat ex la ven apagada del mar, un
ven pràvida, profunda, en lo mena. Pui, en aquels an-
hent de festa isorta, l'evocació m'ev soltemment Solrosa. I
em remota que, ~~per a profanar-la,~~ per a profanar-la,
v'han remint al poble tot el isortes del mar. I d'anima
batten, contra tot el que remen, contra tot el que
sin perque així v'apagarien les veus rialles, el mar batts, el
sens sente; voleria que morissin el que no han viscut mai.)

Si, remen a dir-te adieu el teys amies, el notey amies,
el poble: Andrea, Anna, Nicòlan, Anneta, altes i altes,
a Anna si recordares una bona acció que t'han fet i jo an-
vull recordar-te-la a tu. Quan jo ja era en terres de Fran-
ça, en terres d'exili, quan vivien pobres entremis de

Matres que v'ensiquien robar al pòbre, quan el meu 5
 germà no podien donar-te diners per a pue ajuntar
 el mes necessitat que tu - com debies robar, mare, en no
 poder ~~donar-te~~ venien el robarment d'altre! Per
 na ~~venien~~ es venien la ven ab-liança d'a i et donà el
 diners per a pue tu el podessis donar al pue venien a treu-
 car a la porta del teu ca.

Tu ens havies parlat de la filla d'Anna i Andreu, ~~la filla~~
 la petita Maria Solís. El pare, sent humil de parlar i a-
 nimada noble, ~~eren~~ obren sense treball i vivien en la mes gran
 miseria. La mena es mena d'aquella, Tu ens havies dema-
 nat ^{-demanares sempre, no granares mai-} ~~tiens~~ la roba entera a cotinjar amb un altre i no
 la mar. La mena certa amb un altre i no s'atans. ^{ja} l'arti-
 maven com una filla nostra. ^{car em fia per que dices d'artimar-los.} i l'entenyaven de no oblidar
 el pare, ^{la mare, Anna,} amb el seu noble gest et pa-
 fa amb exercit el pue havien ~~per~~ fet per la seva filla.

Tota aquella pols sent - pols en et sentit mes tendre
 i delicat del mort - que t'havia vingut a veure, que et veia
 per ~~la~~ última vegada, et trobà molt malament però no
 forà dir-ho al germà per a no aclaparar-lo mes.

La nit d'aquell diumenge, Pilar vetllava al peu del
 lit i el germà dormien car s'endormien havien d'a-
 nar a treballar: el pòbre ha de dormir i no poten
 vetllar la mare - i de tant en tant s'anava donant
 les infusions i medicines prescrites. Pilar no es ^{veia} ~~tant~~ tant
 tant malalta com el altre - el fill mai no volen veu-
 re ^{tant} malalta la mare, s'entesten dolrosament, trapien-
 ment en no voler veure la tant malalta - però si
 canviada. Ho dormien - ~~com~~ com havies de dormir ~~tant~~

veient d'aprima, la thuita, tant avor? - tenies sempre 59
 el vell obert: ~~es~~ es tenies vell que v'acumia l'avena dels fills
 que veies al teu entorn, dels fills que veies lluny.

Pilar atibornia al teu ~~est~~ estat d'esgotament - les br-
 ces per al gran combat v'afellien ~~l'hora~~ d'hora en
 hora - a les drogues que havies pres, entre elles el panto-
 non.

Et dihhuns, ~~per~~ el nostre signe al fermant^o que podies
~~veure~~ veure un xic de llat. La veritat, però, la gran ver-
 tat dels dies anteriors, havia desaparegut i no podies captar-
 res.

Ja, ja d'aquell moment, tenies sempre un dels fills al
 teu costat. Hi mancava jo. Jo, que en aquelles hores feia
 la vida de sempre sense cap presentiment: treballar, es-
 perar, ^{"fer tot el que fos possible, estimar la llibertat"} pensar en tu, pensar en el moment que no havia
 d'arribar mai més: el moment de trobar-te a veure.

Pilar observà que movies el llavis païbles imperceptible-
 ment. I'acropà mes a tu: senti que deies:
 - ¿ara? ¿ara? ¿ara?

Et reptant el teu parlar, la llum que arreu deixava
 al teu pes, v'havia fos. L'esdevinut no et veies, no et
 veies veure. La mort ho mata tot: adhuc et deia. La
 mort no te deia i aquesta es la gran tragedia. Tot et res-
 tava al present, mare: el present que fugia, que esde-
 venia parlar a cada instant.

¿ara? Ara, morir, morir, mare. ¿morir jo amb tu,
 sacrificant en la terra morta, en el braç de la terra morta,
 de la creu del teu amor car únicament així i que re-
 sissim-me. La mort es la "major naixença".

① l'ultima vegada, et final, ^{l'adieu} al malalt pobre
que hi hauria ~~XXXX~~ et temps lluny per al ma-
lalt ric.

la teua mirada profunda, anhelant, desesperada - i si
caries dir, resuscitant, furiat per un instant del bra-
ço de la mort.

- Ho vull que s'entenguin al nen! Ho sent! Ho vull
que se s'entenguin!

(Aleshores havia fet el mateix ^{havia havent el mateix criat} preg, desesperat quan
un amic important volgué atenyar-lo del petit
serant un Parennier)

El pobre nen, confús, va murmurar:

- Ho senti, senyora Pilar, - focs per a tot senyor: se-
nyora en la teua pobresa, senyora en la teua mort - que
no me s'entengui.

I, ple de tristesa i penes de la seua impotència,
s'acommodà amb un ritual "bona nit", acompanyat
d'un mot tremolós d'esperança que havia inutilitzat.

Seguí fent-se a la casa un gran silenci. Passada una es-
tona, Tu, mare, veieres que l'infant es rompia al costat
del lit i, tranquil·litjada, li rompiu.

Així ~~un~~ Pilar en contacte amb la teua dolça aïmia,
dolia com la teua vida, Henry de ~~la teua~~ Tu, Henry de la
meua teua que he perdut en perdre't a Tu. Eren al teu
costat el que Tu hauries ajudat a viure i, plens de pe-
tat i d'amor, es venien a ajudar a ben morir. És que,
però, es pot ben morir deixant tot el fill, tot per sempre,
~~car~~ car morta la mare ja no se li pot morir ningú?

Com ja no es potien fer res més, com ja no es po-

Un "bona nit" que era irrisori, amargament
irrisori, però que et donava' no sabé' caplar perquè t'havia
vin de parant ~~una~~ brida de sentit, o d'un sentit que t'assia,
et fet, treia -

Lien donar res mes - et un amor no podia tenir-te, ⁵²
 no podia donar-te la vida ~~xxxxxx~~ de la carn, que vol poden
 donar les mares - furiqves a un cotat del Hít i d'itar a
 l'altre t'agafaren les mans, les apretaren dintre les reves. Ells
 em Lien que pee a donar-te un xit de caliu, car ja les
 tenies ^{placades}. Ells, però, no ~~tenien~~ sabien et perquè s'aguessen
 fent instintiu. Jo hi: t'agafaren les mans pee a Hít a-te
 a la vida, talment com fem amb un nàufrag, pee a
 que ~~xxxxxx~~ la vida de la mort no se t' ~~xxxxxx~~
 emportes. Tu estaves plena de reguit, d'angorix: et des-
 tapaves, mormenaves paraules confuses - a qui les adreça-
 ves, mare? eren paraules de ^{de ungh: de resolta} ~~ungh~~ o d'impetació? - volies
 que et deixessin Hímes les mans, amb presoneres en les
 atres mans, pee a dur-les al cap febrer, a la terra fina
 terta de Solroxa. Havies entrat en plena agonía: en ple-
 na Híita final, que t'havia de vencer.

(Ho! qui t'havia de vencer, no! Les mares no ten mai
 vençudes en aquesta Híita contra la mort. A les mares,
 fonts de vida, no pot matar les la mort.

Tu veies que t'acabaves, que parties - et fitts ho veuen
 com ningú mes al moment no v'agafaven com el metges.
 cridaren el altre germans, ^{serars, rapinim, tumpac} ~~serars~~, que, atant, expressos pel solr, s'a-
 proparen al peu del Hít, camp de la terra Híita, de la terra
 agonía. ~~xxxxxx~~. I regue que ja hi et es potes a-
 penotkar-se, es era d'aquells exers que estimes no pas
 perquè em signin fermesas amb la perquè saberen enen-
 fells - no en cap tot-hom, no et pensis - v'havien
 apenotkat pee a veure com la terra vida es foria, et

690 Andreu, tant treballat com maltes, era al centre
costat i no podia explicar-se que ~~maravillosa~~ era v'immens-
ibilitat al seu país quan que fou sempre com una cosa,
que enmig de la seva vida ven.

i those comuns, la que de tota la topic i those comuns, Deu
qui ho ha volgut, qui t'ha llevat la vida, juralet signi
Deu!

I no, que no es faci la ven santa voluntat. Santa perquè?
santa la voluntat que mata les naues. La del fill, ressur-
citant-les, si que ho es. I jo et resuscitare. Jo et donare
una nova vida, car sense tu, mare, no podia viure!!!

En diu Pilax que et vertien molt humilment i que, ven-
ta, la venen i la botllesa infinita ~~per~~, passant la
fleueta, tornaren a la terra sagrada: com et cel torna a exer-
ciar després de la tempesta. ~~Per~~ Ho et podien vertir d'al-
tra manera. Hoies pols en una terra on, d'un pueu
tempus ençà, hi ha ric el Harkes. Hilla. Així hoies d'
com hoies viscut: dignament, amb dignitat exemplar,
amb una dignitat dignitat.
després d'un ~~marxa~~ massa ben vertit, massa exemplar,
ho protesten i eleven tot respecte a la mort, que es et no exer-
ci els, que no foren mai, when requir exeat. Imbecil que
adhere enormen a la mort la ven imbecilitat.

En temps de guerra hom en terra vertit es soldats per man-
ta de temps, perquè cal aprofitar el temps seguint ma-
tant. Tot regala d'uns i uns d'uns de que hom verti-
xi el que moren en temps de pau. Car la mort es sempre
una catalla. Al mort, ~~per~~ per respecte i per es-
tètica, no cal vertir-los com si anessin a una festa. ^{amb} Una
simple túnica blanca n'hi hauria prou. El mort s'han
de presentar nusos davant de Deu. Per a dir-hi:
— així em teny. Hi ho has vist tot: la vida, el tub al-
l'amp, el jo intel-lectual i el físic. La home cara

a casa d'home i et deu creat per l'home. ¿per?
¿ara? ¿ara? ¿ara, què?

A Tu, mare, et posaren, morta, unes robes pobres: les úniques
que hi havia en la casa pobre. Jo, però, per donar-te
una vida, per a que visquis amb mi et que em veta de
vida, et vertire les teves robes de rica, et t'eny alips de pell
et t'eny vertit de seda. Dit les teves robes de rica, no les de re-
nyora, car sempre ho far sempre, ho hauries estat vertida
de panay. Et sempre no et fan el linay: et la t'anima.
De sempre se'n ex o no se'n ex.

At costat del llet, anticipació de la tomba, del llet que
ja era tomba, hi havia un crucifix, imatge del ~~crucifix~~
dell que amb et ven dolr tantifica a la Mare. (Jo, que
t'ortins tant, que has suplement de theme la meua vida,
no hauria volgut morir per a no donar-te et sofiment
de plorar-me. Prefereixo ofier-to jo. I m'ajupo tota la creu
d'ajupo ofier. Però d'ajupo amb repunt, prairie amb
loj, perquè em ve de Tu, perquè ex l'unic que de Tu
em veta)

At costat del llet hi havia un crucifix. Li tenies sempre
a ti posaren quan caigueres malalta? Li posaren et
germany per a demanar-li la teua vida? O te l'implo-
raven Tu demanant ~~no~~ que et fes viure per fills? Ho et podia
exortar, mare. Ho no podia exortar, germany. La mort, mes
mort a la meua terra atlasta que enthor del meu. ~~no~~
l'ha mort et temple. Ho, no no podia exortar.

At costat del llet hi havia un crucifix i no te'l
posaren a les mans en morir, com es costum dels

Si: la cambra pobre - rica encara de la tua presència - la
vertien ^{muntant aquest} fe festa i les flors, guantes com tu i que, com tu, en-
canen semblaven rives. ~~Sans l'aire les flors~~ Les flors,
però, moren definitivament i vora elles, les mares, no ne-
rin mai.

~~Sen sen sen~~ venien a murir al teu costat perquè
~~sen sen sen~~ les flors no coneixen la vida immortal de
les mares i creien fer mar solia la teu mort.

Tuen tottes les flors de la meua terra que et venien a
 dir adieu amb el seu color i la seua olor: les mimoses, que
 tenen una pat-tida proua de tot d'hivern; el lliri, ~~XXXX~~
~~XXXXXX~~ blanc, ~~XXXXXX~~ blancs, de color de sang, de color de foc,
 de color de porpra, que tenen forma de calze i de campana
 - campanes de la terra morta! - i que tament les pobres
 despulls mortals es redimeixen del seu orgull heràldic; cla-
 vell, ^{de porpra purpurat i calze} clavellet de nit de Sant Joan en aquella nit d'hivern,
 clavellet de riatta i de cançó en la cambra ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
 fresca i ~~de~~ palpitant de sanglot; roses, roses de blaner de ma-
 ti nevat, de color d'or, de color de carn, roses pompires i can-
 nas que ex de farien, que esdevindrien pos com la carn;
 roses ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ de morat l'itúpic; camelies ~~XXX~~
 - flors de rica ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ en la cambreta another
 repeltada per la mort - camelies de petal de seda... i n'ana-
 ren arriuant mes, i mes, i mes encara. i Tu romucies entre
 les flors. i el meu germà ploraven.

y jo? Jo, mare, - Tu m'hasies dit tantes ~~vegades~~ vegades
que 'eres forta, que m'esperaries, i m'ho hauri cregut - jo
potrei en at teatre; potrei conspirar amb altres il·lumi-
nats per a ~~liber~~ lliberar de meu terra i retornar als meus
braços; potrei treballar en algun dels meus llibres que es-
cribia per Tu, perquè Tu es Hebreu, perquè a Tu es plaques-
tic.

X - Vesta se la murt, de la mare fideleaza si X'etili,

tin. Aquella nit, veïtant la mare morta, seguei' arreu ex-
pantorn pel meus germans. I per mi fou una nit quadrada, una
nit mes. Potser, com tantes altres vegades, caldrà dir:

- Quan veig la mare!

(Cal jo mai no deia: "Quan torni a casa", ni "Quan tr-
ni a Catalunya". Ho; jo deia: "Quan veig a la mare." I
ja no et veurei mes! És a dir, si puc et veure. Ja començo a
veure't. Has saput de morir per a puc et veig, per a tenir-te
amb mi, al meu costat, per a sentir-me veritablement feliç, o

L'endemà al matí, a les deu, sixires del pisat humil,
de la casa pobre, per a puc l'enterraria. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ El
~~XXX~~ pobre cotxe que et deia passà pel carrer de la ciutat ven-
ciosa, de la ciutat que et ~~XXXXXXXXXXXX~~ mes innoble i odiós dels
vencedors ha llançat a la prostitució i a la misèria,
de la Barcelona cantada i festejada per Joan Maragall.
I com Tu, com la tua vida en aquest últim any, - ens
ho habien robat tot - et ten enterament fou pobre. Però el
fèretre hi anaven tot el que l'havien estimat, tot el que
havies ajudat, tot al que havies fet un xic de bé. I els meus
amics, els amics que no tenien prà d'anar a l'enterrament
de la qui tenia el fill a l'exili.

Un d'aquests amics m'ha escrit contant-me que li
sent i s'estranyava de veure un enterrament tant ~~XXXX~~ pobre
i amb tantes flors. I ~~XXXX~~ em dir que se li apropià un terme,
un desconegut a preguntar-li qui era qui s'enterraven. I
que en dir-li que era la meua mare i'mi silenciosa-
ment al sepulchre.

El meus germans - d'Lucie m'han contat el que s'han
vist després aquesta desfet, atret pel dolor insuportable - ja
eren tots per sempre. I jo, que només et tenia a Tu,
ja era tot per sempre.

① que es la forma mas noble de sentirse bien.

Ho se si mai més trobare a la meua terra i m'és indife-
rent, sense ~~XXXXXX~~ mare, trobar-hi o no. Se, però, que si
hi trobo tal vegada un còpi a veure, com la la gent com
cal, com fan el teu fill, on et enterrada. Que se he de fer
del ramat de la gent com cal, del ramat del teu fill que
després de la visita ritual al cementiri van a fer l'ase al
colaret! ~~XXXXXX~~

Ho ho vull saber, sent? on et enterrada. Ho et vull sa-
ber enterrada. Et vull saber vivent, vivent com una fl-
ma en la meua sang.

Lo que realment perdura no és pas la memòria real: ~~XXXXXX~~ és
la memòria vivent que s'ella sobreviu. Per tant, no et vull
saber enterrada ni necessitaré, per a retrobar-te, anar al
lloc on et enterrada. És que les mares poden enterrar-se? Les
mares no tenen una tomba: la del cor del fill i ~~XXX~~ nos m-
ren realment amb la mort del fill.

Ho; jo et vull saber vivent, jo et vull ~~XXXXXX~~ veure vivent.
Si no fos així no podria escriure aquest llibre, aquesta
conversa. És que hom parla amb el mort? O bé: es que
quan parlem amb tota la nostra responsabilitat, quan ens des-
premem de tota fiabilitat, de tota humanitat, no parlem sempre
amb el mort? I no es retornem a la vida amb la flama
de la paraula viva?

Em segueixen parlant de tu els germans. Se que' no-
sien parlar-me i, morta, per a mostrar nos existim a tu?
Em siven que et parant d'ivern fou molt dol, molt
teuigne i l'aire tenia telors d'una anticipada prima-
vera. I em siven que et viat-i guate de paner, en

iniciar-se et darrer atae de la malaltia, et temps
 canvi de roble i et cel es verte de sol i es feu pravit de
 nuvol negre, i començà a ploure, que es la manera que el
 cel te de plorar, i en mori teu et vint-i-set la tempe-
 ra es desferma i et vent uolam i sanglotam amb un
 gran ven pairebé humana.

I també en això la teu mort em fa pensar en la
 del ~~notre~~ Beethoven, un vint-i-vint de Mars a Viena en
 mig d'una tempesta de neu, de pluja i de vent.

L'entenia, quan se't enduïen, com quan ~~se't~~ s'endu-
 gueren Beethoven, feia sol, et cel era blau, et bon temps ha-
 via resuscitat. Per a dix-te adieu? Ho: per a resuscitar-
 te, ~~per a resuscitar-te~~

I en dire la meua germana Pilar, que sap que parlo
 amb teu, que sap que tu em pueixes aquies hipam, a-
 puent empte de parlar amb teu i vol saber et que et dic:

Perque no recordes et jardí de casa nostra, a Sarrià?
~~Recorda't de la casa nostra, a Sarrià?~~ Perque ^{un jardí} pintar-lo, no es res per
 es cosa de tècnica, d'èpica d'escriptura o de pintor. Recordar lo
 pertany a una mena alta categoria, no pel jardí en si:
 el record. El jardí autènticament femení, arquitectura, vi-
 da veritable pràctic al record, re-creador de vida. El record,
 que pramaticament es ~~marxant~~ ^{marxant}, te estranyes femeníes
 perque dona una vida al que creiem mort. El record es fe-
 conda. L'oblit es ciorre. El ull del record ~~el ull del record~~
~~el ull del record~~ el ull del nostre món espiritual
 que ho encalça en tot, ho superant al del ~~el ull del nostre~~
 cos que es carn i sang i sera ceneta, flama d'ahir, de les
 passions d'ahir.
 El record porta sempre el jardí del passat amb la fi-

d. 7 matas de farigola i d'aspidot, col·lectes a la muntanya per a pue l'essencia perfum de muntanya a al partí cinto.

aparevem los nits d'artiu. Tu apuetta plurieta, finit et ro-
 nar, hi exortavem los veus des nites musics artimat: Beethoven,
 Bach, ^{Haendel,} (Haydn, Schumann, Schubert). Tu apuetta plurieta, quan
 tu i el permans i d'esper, - d'espera que m'hi fets de mare
 des que et vaxeis deitar a l'eria, fupint amb el soldat ven-
 ent - erem a dormir i hi tuchattham ~~XXXXXX~~ fins a atter-
 bers de la nit per a pue, com em d'ien d'itar en la casa de-
 tra, m'atthas potessin viure be. ~~ff~~

Tenien un jardiner, verides? un vell jardiner que venia
 des vegades cada setmana. ^{Pues un, qui apara los flors}
 i tenien una cura. ~~XXXX~~ y semblava que en venere't, los flors
 v'obrien per a donar-te et m'hi a amb la mes forta atema-
 da del seu perfum. y et vell jardiner ^{se'n sentia} ~~XXXXXX~~ palòria.
 y et ocell, quan t'hi aporaves per a donar-los et menjar,
 pensaven a cantar i tot et jardi vibrava amb el ^{seus} ~~seus~~ cant.
 Tu veies los ~~XXXX~~ cantors i jo deia, des del liti:
 - La mare i v'ha l'hera.

apuetth fou et jardi des meus thibres, de los meus comen-
 sis. Des meus thibres que la gent comprava de los meus comen-
 que la gent aplaustia. Des thibres i comen-
 sien del tot perquè el escribia massa de pressa, ^{mai} ~~mai~~ em satis-
 fient. La vida era un joc amare que m'ho donava tot fet. y jo no
 sabia pue, et creava ha d'asse existents que hi venien, i tot pue d'ofen perdure.
 Recordo un altre jardi, tambe a l'aria. Un jardi sense
 patines, pero amb molts arbres temerors de cant i col d'ocell.
 Un jardi si fa no fa amb les mateixes flors de d'altre. y amb
 una ^{de nou} ~~altra~~, et nom de la qual no recordo, que v'empitava pel
 meu com et Hermann i a los nits tenia un perfum calent,
 epitavau.

A mes del ocell ~~XXXXXX~~ hi havia coloms, que en venere't

¶ Ara, parrat tant anxi, em sembla que no treballa-
va pas tant com merxien ni no havia fet viure tant bé
com merxien. I això crea en mi un complex d'inferio-
ritat - el complex d'inferioritat de l'home p.e. que no
haver fet tot el que sabia - que em disminueix i m'humilia-
na.

^{canine} ^{tant protera,}
Com he pogut amb una fent tant artel tan,
tant ~~canine~~ melina, tant canat i venat?

Hi havia poques flors, car el xator no les deixava viure.
 Però hi havia unes ànfores i el tros m'hi d'una deessa
 que, ~~desafortunada~~ ^{desafortunada} en construir la casa, renaven el jardí.

El ~~dia~~ diuenços a la nit, el peguador - recoster a prop
 Maria? y a Guimet i le ven mentar, el recoster? - venien
 a veure'ns, a prendre una tassa de cafè, a parlar amb mi
 de les seves misèries i les seves il·lusions. y ~~de~~ moltes repa-
 res, alant d'esperar a l'ample terrac oberta al mar,
 pescaven la "l'arrossegall" ~~XXXXXXXXXXXX~~ i ens ofienaven,
 amb emissorant generositat, la plata rica del peix que
~~XXXXXXXXXXXX~~ es delatien pisoros dintre la xarra d'angada
 dament la cosa encara calenta de sol.

y venia ~~el~~ ceramista Puig. y venia el pintor (artes
 alhora, ~~XXXXXXXXXXXX~~ tant inquiet, tant sensible, que, com Rafael
 Barradas, com Francesc Domingo, com Manolo Hugué, veien
 en tu una dona d'exceptio i estimaven la tua fins,
~~la~~ la tua intel·ligència, el teu seny. Alhora, de temps-
 rament apassionat, capaç d'anar a cops de puny per a defen-
 sar una teoria artística, - ~~XXXXXXXXXXXX~~ d'aprestar tem-
 et vinagre de l'ixornia, la gent vulgar dir que desconeixen
 prenen a la valenta, que es ~~XXXXXXXXXXXX~~ l'inici manera
 ferida com si crec que v'han de prendre les coses: foment-
 v'hi - em deia jovent!

- Quina mare tanca! Cap artista del que coneixen ha tin-
 gut una mare com la nostra! Per la robaria de començar!
 Les passaven les hores de nit a la platja, una platja
 molt plana i tant petita que cada matí, com en el mitjà
 antic, semblava que hi havia de renèixer Venus anadigo.

② - un des amis que mes lie estimat, un
des plus, des plus chers amis que me lie tien-
ent.

ralles: ~~XXXXXX~~ una vida on seien artimar-me molt
 i on em cremaren la biblioteca, sobre de tota una vida, i em
 rotaren el mobles, les robes, les col·leccion d'estampes, de resina-
 tires, les pintures, tot. Ho es hi havia fet cap mal, al contrari
 i mancant al meu deure, oblidant, oient oblidar que la
 vida de l'home te moment en que esser huenia a un stetic-
 te, el havia afavorit, el havia ajudat. Ho v'ho merxi-
 xien. i com no es merxiien l'ajut, tampoc no es merxi-
 xen l'oblit i el perdo. (això ho he dit en veu baixa per no
 que em sentis. si em sentis en demanaries ~~XXXXXX~~
~~XXXXXX~~ que oblidés, que perdo-
 nes. i jo t'hauria de deixar. Ho puc oblidar, no puc per-
 donar. El que em fa parlar d'oblit i de perdo me el
 cretol i el imbecil que perdonen no per puerositat sino
 per la llei de les afinitats electives que el tipa a imbecils
 i al cretol que tenen les mans lentes de sang i de sang,
 ho, no puc - ni vull - oblidar. Ho puc - ni vull - ^{perdonar} ~~XXXXXX~~.
 He' han fet massa mal. He' han rotat, han assassinat a-
 mics meus, t'han rentat a tu. oblidar, perdonar, seria accep-
 tar el tot de les vides inmundades per la colidicia i l'odi. Es
 per ~~XXXXXX~~ condats, per un altissim anhel de condats, que no puc obli-
 dar ni perdonar. i per dignitat. i per dignitat moral.

En un jardí amb un petit brotador enroudat d'una
 sardana de flors. En jardí amb una terrassa que tenia
 un ample banc de majòlica en el qual tu, Henrieta i Pi-
 tar corrien o hegien cada tarda. Hi havia moltes lampes
 i flors. i una gran balconada que v'obria al ~~XXXXXX~~ hort
 i des de la qual hom veia Barcelona.

Jo no havia ~~XXXXXX~~ estat a aquesta vida, a aquesta casa,
 a aquest jardí per treure-us de la Barcelona bombarda-

jada. I jo no era amb malthes. Jo era al front d' Aragó i
 potia venir de tant en tant per a besar-te i mentir-
 te dient que venturien.

Tu aquell dia de polsera, de fam, - havien arribat a me-
 sa rosella i mortels dies ~~manca~~ manca et va a
 la veta tanta - et sorti, ironicament, i havia donat tres
 sexentes. Les dues germanes d'un mungó que jo tenia al front
 i una pobre dona que el fill havia abandonat: malthes
 recollien.

Recordo que puen, venint d'Aragó, et men atortinat
 automòbil de guerra es deturava a la porta de la casa
 la pobre dona em venia a veure, ~~la dona~~, i em veure m
 criava amb ~~la dona~~, aplegia, del famoteu que ven una tan-
 ta parada:

- És el senyor? És el senyor?

(Si l'haquessin sentit alguns terribles revolucionaris que
 mai no es supressen de la reorganització, per no mouren,
 amb serveien al titella sinistre, tota de la nostra terra!)

Després em preguntava:

- Que pota alguna cosa, senyor? Tenim gana!

I ~~la dona~~ era tant poc et que
 jo Lucia!

Tu, mare, sabies que potia dir, com feien tant d'
 tres caps de l'exèrcit, tot et que heques volut. I em demana-
 ver que no ho fes, que no digues res, que no dones mal
 et simple. I jo et creia. Però ningú no m'havia d'explicar
 i malthes portaven fam. Un dia, a Ciutadella, vaig haver
 de demanar, per a malthes, una herba de pa.

En aquell país Tu, sempre seguida de "Black", dones
 menjant al ocell: al vent, enparat, i al que eren

Hinres i venien a menjar a la teta meua. D'aquell
jardi Tu en collies cada matí herbes i les poses en pots
al menjador, damunt el teu piano, - primer mans de
llard i totesan, ara? - ~~XXXXXXXX~~ damunt les caixes de mu-
ra del rebell, ~~XXXX~~ damunt la taula i entre el Hibel de
la meua cambra.

~~XXXXXXXX~~ Si plou o faia fred i d'estada al jardí no era
possible - et jardí en una nit la meua muller sapia de
mulla rebell en mió perquè alfi hi havia ratllat per a co-
lar - Traxies al piano i toaves unes cançons de Vichu-
bert, el Petit Carnaval de Piena de Vichuement, el Ras Trist de
Libeling, alguna sonata de Beethoven.

A les nits en que jo era a casa i, per a oblidar el peson-
bre de la guerra, treballava en el meus Hibles, Tu entraves
silensiosament a la cambra - silensiosament, com una
nit hi entraves ara per a no moure't-en, per a certar
amb mi fins a la fi del canvi - i em toaves murmurant
al front, donant-me amb el bes el murmur, i em sentia
ves:
- Roma nit, fill!

Quan jo era al front i bombardaven Barcelona,
cixies al jardí negre de nit, El reflector ratllaven el
cel en vella del aving i et convertien en un cel de porta-
major capita. V'ia el so profund, perllongat, de les tren-
bes. V'ia, a intermitencies, felle, ineficac, el so de les
defenses antiseries. V'ia el ronc del aving enemics i no
v'ia el del morter, inexistents. Europa assistia, indiferent,
a la nostra agonia.

I ~~xxx~~ Tu senties que el cor se t'encorpia en pensar
que aquella nit a Barcelona molts fills, moltes ma-

Te mentre no podem retornar a la nostra (atenu-
 uya. I no hi retornarem fins es amb el pont molt alt i
 quan tots es detinguts hagin retornat a la latitud.

Quant al llibre, les meves màquines se en mullaren
 les pàgines. Des d'apuntar i de saber en què un paperet
 blanc m'informa la teua ment pàl·lida no hegeix. M'es im-
 possible fixar l'atenció en ~~la~~ la lectura. La realitat, ~~la~~
 massa dura, massa agra, ~~la~~ es més forta que la ficció. Per
 això es pocs llibres que hegeix no m'he ficció: el llibre de tot,
 l'Liberty, Kierkegaard, ^{Rilke,} Heidegger que alany no hegeix perquè
 en feliç i la meua vida encara no tenia espines.

Venir, però, la realitat i, pràcticament, en farei romuri.
 El romuri es més fort que la vida. El romuri es l'única
 vida veritable. L'home veritable es el que la ~~la~~ romuri
 de la seua vida. I jo et farei, l'ortiga fent, l'ortiga cartent
 - ciutadels la per a recobrir-me hi - amb la teua ment.

I parlar de Tu, no. Ho vull parlar-me amb mi mateix,
 amb mi mateix absolutament. Hi amb la meua ment.
 Parlar-me amb el indiferent em ^{impedirà, indelucat, i} semblarà ~~la~~ una presen-
 te que et ^{paria} ~~la~~ car no m'he prou dignes que et en parli.
 Parlar-me amb la meua ment seria revisar el meu do-
 lor. I no vull revisar-lo. Ho vull que hi hagi altre
 dolor que ~~la~~ el meu, que oblidis que emplea el meu
 d'una clau de volta i descontent.

De Tu no en parlo amb mi, amb l'infant que em dona cos,
 amb l'home que m'ha fet la teua ment. I, parlant-te,
 l'home i l'infant es donen una vida: la vida que neces-
 sito per a seguir vivint.

cap-113(32)

estupitament a les palpenes pel ~~del~~ meu, si no el hi.
mitar-se i requirir-se.

Au, morta Tu, mulla de la meua vida, i mulla de este-
virgut them. I la meua them et Tu, mare. Una
them que per justícia, per senyorin espiritual, he d'a-
magar a tot-hom.

Ho, de Tu no en parlaré a ningú - parlar-me seria
descobrir-me, ~~traïr-me~~ traïr-me, empenyar-me - ni cobrir-me
ningú me'n parli. Prefereixo que el beneix, el benoï, que
em tinguin per un home insensible, per un mal fill
que ha fet la traïció i el bon cortany no sent expecta-
de del seu dol.

Los vult, per a condemnar-me o per a absoldre'm, ven-
rem jo. Los vult que em vegis Tu!

La meua germana, Pilar, nasqué ja en plena misèria,
quan s'havien acabat el sucre i les comestibles, quan
ho havien perdut tot. Vivien en un lloc molt humil,
molt pobre, en un dels llocs més humils, més pobres de la
ciutat. I la pobreta Pilar em féu arribar en una flèta,
i jo sento una noble i agutlosa tendresa que això m'ha
dignat una germana meua, una filla teu - que "re-
corda ~~la meua~~ la meua infantesa com un dia themi-
nos de fúria o bé com una tarda de així plena d'alegria po-
robren". I em féu que recorda el canvi pobre on la gran
ciutat havia exultat al pobre que "eren oratres" talment
com "si el veies", i el ven per mi el passat, el record,
la vida del record, hi la donat them, i la amara

La gent que portava el barri no em sembla-
va de carn i ossos com l'altra, ans be em ~~semblava~~ feia
l'efecte que d'una novel·la de Dickens havia saltat a
la realitat.

per a l'ex-ora a tu i a la petita Pilar un preparat
 de penetes carta d'isapte. p, en lloc de treballar com ells,
 en lloc d'ajudar-te com ells, feia una vida absurda i as-
 traforaria. Vida de nit, de cabaret i de cafè; vida bohèma
 d'artista, que m'havia fet molt seriósament - com cal
 prendre's les coses si hom vol poder suportar-les - i m'enten-
 fava com un i molt fct. Vida de pipes moltes regastres
 sense tabac, d'ample capell i xalina insolent que aua-
 fava la canisa bruta, de llibres robats i llegit al bar,
 de por menjar i por dormir - deien, per a mentir-vos, que
 la mentida ex imprescindible per a acceptar dignament
 la pobresa, que menjar i dormir era massa burges. Des
 si venia de tant en tant a la nostra casa per a men-
 jar-me et que guanyaven els meus pobres peniques i
 a dormir tres o quatre dies seguits. p p

Frequentava un món estrany, pintres i desolats: a-
 prements d'artista, tant il·luminats com jo que no tin-
 gueren tanta pla o tanta trist com jo i el capot d'au-
 nimat, lladres, policies, corruptors, ^{coracionians, multacionians,} malabarres, prostitutes,
^{estafadors,} callarins i supletories d'infima categoria que algunes
 vegades em feien la caritat d'una nit. Un món estrany,
 pintres i desolats, que m'ha fet riure i plorar. Un món estrany,
 pintres i desolats que estimo, que regne o estimant mal-
 prats que en ve tant lluny perquè m'ha donat pensera-
 ment tot el que li ~~deixava~~ deuenen: vida, un au-
 tentic catàleg de vida per a la meua obra d'escriptura. De
 re-crear de vides.

De la nostra estada al barri suburbà en tinc un re-
 cord horrible, que Pilar deu haver oblidat.

ppp.

Pilar em Lira: "Quan tu veies, la mare estava
més contenta que mai car aquell cari tant, he' de ve
semblar més he' de ve quan tu hi eras i et mostres
tant amable amb aquella polra fent."

I sento en llegir aquets mots, que no mereixin la intenció
que no n'era digna. Venia a menjar, mare; ~~venia a menjar~~
~~venia a menjar~~ a menjar et que no havia sabut qua-
nyar, perquè tenia fam. Venia a dormir perquè podia
literalment de mi.

~~XXX~~ L'esser amable amb aquells pobres - al cap i a la fi
no n'eren tant com jo - no tenia cap importància. Tu
m'havies ensenyat a estimar-los ~~XXX~~ a no humiliar-
los mai, a ajudar-los sempre. Si sempre ho he fet, t'ho
deu a Tu. I si segueixo fent-ho t'ho deu a Tu. Malgrat que
molt m'ho han regat amb injúries i dictes. Tant m'
cat, car no puc pas pretendre que siguin agraït; amb
el seu agraïment, ^{mai creant l'agraïment de mi.} en context in en deute d'ells. Jo
et be que he fet i he fet per mi i no per ell, me l'he fet
a mi fent-ho a ell, per propia estimació, per l'orgull, el
gran i altíssim orgull de mereixer esser fill seu.
Que, digni Pilar et que vulgui, no ho mereixo païr, cap?...
Tu sento, quan penso en Tu, en com Tu has, tant merçut,
tant impur, tant limitat!

tat a la meua mare, i anava a fer caritat a Tu,
 vareis pensar-te i ~~est~~ vareis pensar a plorar.

~~Ha~~ Estranyada, inquieta, em preguntava:
 - Que' t'as, fill? que' et passa?

Pilar em recorda - jo no voldria recordar-ho - que quan
 venia a veure-us s'aproximava al ~~meu~~ meus germells i li
 contava que tenia una companya tant bonica. I a cada
 visita meua el nom de la companya ~~era~~ era diferent.
 (Cuxita, Eupar... Doncs que jo havia estimat o regustat
 una miserable de bledat i l'hospital. ~~La meua vida~~ ~~est~~
~~havia canviat tant per influència de la meua vida~~ ~~est~~
~~havia canviat tant per influència de la meua vida~~ ~~est~~

havia de convertir un dia en dones de paper: literatura, litera-
 tura, literatura. Literatura que avui se flueix en la meua con-
 ciència un murmur de màstima iònica envers el pobre
 minyó que hi ha que en mi. (I avui ho heu veia a elles,
 que tant pot influir en la meua vida del cor. (I avui en-
 cara no et sabia veure a Tu. Per dona'm.

Cançaren en mi un dia i jo creia eterna la meua cançó. ~~Ha~~
~~Ha~~. I per un espany mes, aquella eternitat. Recordo
 vagament el meu cor, magnífic, conforme les seves veus, la
 les ha endut la imatge del any. Digna vivent que, perquè
 heu vivent, autènticament cançó. Cançó de matí de la vida quan
 tot homine a l'home entra, quan ens fa per estar nos i ens
 cal poblar el nostre món interior amb el primer amor que ens
 ix al por. Però el matí es fuma, i la tarda cançó i aviat

que, polra i tot, podies fer-me a tot-hom!

vinchà la nit, y la canço es morta, tal vegada perquè
 son ombra de canço i no canço veritable. Tal vegada per-
 què son ombra de vida i no vida veritable.

Pilar, però, em diu en la lletre que ~~ella~~ em he rebut,
 - i ella si que et sabrà veure, ella si que et veurà sempre
 i per això ha presat en ella la teua clar - que "vares
 estar molt contenta en veure'm canviar de vida i que
 son la que arribi a la meua ment per em fer canviar,
~~per~~ per que aquelles dones i aquell viure haurien estat res-
 cessant a la meua vida, si haurien donat per, col, lator."

A vegades em sembla que això pot ésser veritat. A l'altre vegades
 tenc que, reflexe de la meua vida de paper en la teua vida de
 l'esperit, ~~ella~~ ^{tant} ~~signi~~ ^{ten} presència d'hibern.

Pilar recorda molt ~~la meua vida de paper~~ l'escenari miserable
 dels seus dies d'infantesa. Jo crec que et recorda tant i tant
 detalladament, tant minuciosament, perquè t'hi veu a
 Tu, ~~car~~ sense Tu, sense la teua presència, sense la teua
 clar que et resuscita de les cendres del passat, fora un
 barri fosc i pobre qualsevol. No pot oblidar aquell barri
 en el qual la teua vida fou senyoria. Sense haver llegit
 a Berpton, intuïx que l'oblit es un retorn opac de la
 matèria contra l'esperit. Diu que t'hi veu com un personat-
 ge de Dickens, del Dickens que tu m'ensenyares d'continuar,
 embretada, et volia, et respecta. Tant pobre com ells, tant
 mal vestida com ells, ~~perquè~~ ^{presència} que no crec com ells, ~~per~~ ^{per} Tu
~~que~~ ^{saberen} que et senyoria no es la resposta. I com la veu-
 dat es un miracle aquella ~~perquè~~ ^{perquè} en el mira-
 cle gracies a Tu. Tot ~~perquè~~ ^{perquè} el poder veuen a Tu per-

¶ que hi havia en tu una supereritat que accepta-
ves sense canvi, com no passa amb la majoria de les supereris-
ritats.

vetta ciutat, la germana d'una senyora amiga me. A 9
ta artigue' prement malalta. Malaltia de patrina vetla, se
uria que en vetlaix sense tenir contacte amb l'home: histeris-
me. La gent, no sabent que dir, feia: reris. El metge, no po-
dent receptar-li l'única medicina que podia guarir-la: un
home, receptava bromes. Feia deu dies que la pobre criatura
no dormia. Estava desesperada, tenia la pr. mes terrible: la
pr. d'enfollir; la turmentaven del. mati al vespre mipsanyes
monstruoses que la flassaven de cap contra les parets.

Quina nit es sens xischa agut, tremant, emplenat en la casa i el carrer d'un vent de tragedia. Tuu ~~tu~~ t'auares a veure, li pesqueres les mans, li parlaras com tu saries parlar al pue totien - on es la tua veu, mare? que t'ha fet de la tua veu? - i al xischa es de viquieren sanglot, i al sanglot ple, i d'atac d'isterisme ~~ha~~ v'apbli, fime. i la joia veia pite' ~~deu deu deu deu deu~~

retrobar el conducto de la ur. 7, atenuat et vent tri-
fic pue havia desaparejat l'albiss rapuistie i redent
del seu polre cor, retrera a la vida d'under d'elans. 7
quan es trobar el vesar les mans silenciosament.

T'ertie regne que tot aquells homes i aquelles
dones que em deuenaven que el signés un llibre
m'enviaven en saber que era la meua mare. T'ertie
regne quasi mentre heien el llibre dedicat a recordar
a tu, totes les faltes del llibre desapareixien.

T' de l'última matinala, com d'ara endavant les
nits ja no tindran matinala.

○ Ton père mais ne se absent de la mare, ni per la distan-
tancia ni pel temps. La distancia i el temps son inexistents en
relació amb la mare. Quan el fill perd la mare es perd a
si mateix. I jo no vull perdre'm, ho sent? Em sent?

§ És tan la cordis per a saber de Tu i quan re-
tornarà a Tu. A través les paraules i les reunions del
homage que vivem de les polítiques, a través de Londres i Was-
hington et certair a Tu. Ara que jo no es que retrobar, ara
que en tota la paraules hi ha l'esperança mes obliat, mes d'ofici-
al i brut - et de la política - he trobat et colla a la ra-
dial. Vull que tota les veus, menys la tua, esmenten
vull que cap ven temps et nostre diàleg. Vull així et
tot amb Tu.)

en la mort. All en terres de França la meua vida
ha estat molt en perill. Ho ho sabien mi. Enric mi Mont-
senat, no ho saberen fins al dia de la fillexació. Ho volin
fer-ho passar angunia. La sen angunia ~~havia estat molt feixuga de la meua acció, i jo tenia~~
~~per de morir, i jo tenia~~ per de caure fusellat
pel alemanys. I'esser sent al camp d'extermini d'ale-
manya. Jo tenia per de morir perquè morir era no veure
mai mes. Ara aquella per ha desaparegut. Ara, que po-
dia retornar a l'acció sense aquella per, ja no hi ha acció.

(Havres ~~de~~), tement morir, l'escrivia molt i sempre tenia
vinge o vint lletres preparades amb dates futures que tal
vegada jo no venia. I uns mots per a ~~la~~ Montsenat
pregant-li que no es després la meua fe i l'anima en-
viat, especialment, les lletres.

Les guardava per a ensenyar-te-les un dia. Com que
aquell dia no veia mai, com que jo mai no podia ense-
nyar-te-les, ahir, ~~quan era a casa,~~ quan era a casa,
vaig cremar-les. I en cremar-les sentia que qualcun
cremava l'inka et meua pit i s'envenia contra.

Tu no pensares mai en fer com jo? Ho pensares en a-
~~quest~~ quelc altre any? O bé la mort, ~~una~~ brutal, ines-
perada, no et dona temps de pensar-hi?

Una altra lletra de Pilar. Una altra lletra que, com
totes les que rebó del permans, em parla de Tu. El dia que
no puguin, que no sapiguin parlar-me ~~de~~ de Tu ja
no m'escriviran mai mes. Aquesta lletra té una data
que l'encapçala: 14-4-48. O sigui: 14 d'abril,
festa morta.

En fin, ~~XXXXXX~~ m'occure Pitar: "Ta aups, un
 dia com et d'auri la nostra mare tingue' una gran ale-
 pta. I cada aniversari ^{d'aquell dia} tornava la tanta amb flors i el
 dinar no era un dinar de cada dia, amb un dinar
 de festa. Auri regatges hem fet com etta, malgrat que
 les flors que guanyem la tanta - tres blancs, ~~XXXXXX~~
 d'un blanc de vri, una flors, d'un blau verdenc i
 clavells roigs - no ens semblaven coniques i després com
 les dels altres anys car "hi mancava una: la del viure
 de la nostra mare. Després del dinar trest les he agafat i he
 fet un ram i l'he dut al cementiri."

Dinar trest com ho sera' el de totes les festes que ja no seran
 festes. Dinar trest perquè es morta la festa i morta la mare.
 (La mare, però, jo la resuscitare' car el fill pot res-
 suscitar la mare. La festa no pot resuscitar-ha ~~XXXXXX~~
 car el home no pot ~~XXXXXX~~ resuscitar el que, per prio-
 ritat, per manca de sensibilitat i d'intel·ligència, no sabe-
 ren fer-ho.

14 d'Abril. Festa morta que naixia morta i mena
 a la mort. Periode cixora de retria cixora i mistingra en
 el qual - com me n'avegnyeix! - he pres part. Periode
 de cana ~~XXXXXX~~ parantaria i no de construcció. Acte de
 saines prenent que precedia a la tragedia. Primer, el
 sang. Després, la sang.

Al llarg de celebrac-ne es tiempys. Los es tiempys mereixen
 celebrac-ne. I aquell 14 d'Abril no sabem tiempys i
 la nostra per v'escoria en cant. Després vinguent la
 banalitat, d'extoltera del venent d'honor i el cançó
 d'homenajes. ~~XXXXXX~~ i el venent

III D'aquesta festa en resta el símbol: l'unica
cosa que no potreu excitar, potjant-la, el
homes. Viteja del homes que del símbol en
fan moneda. Viteja del ~~homes~~ homes que venen
i compren. I puen comprar o no puen o
puen amb moneda falsa.

Poes dies abans de morir tu, havia entestat una ~~ben~~
 una filla novet-hera que, com aques Hibre, com aques
 monstres de la mena solides i la mena devotacio, qualificam
 d'et-legia. Aques Hibre escrit per a parlar amb tu, per a
~~revenir~~ reverir, per a revirir - la claror del cell, la musica de la
 veu - no es, pero, una filla novet-hera. Aques es es el Hibre
 del novet-hera, de l'home que fa literatura per a guanyar
 diners i admiracions. Ho, no: aques es el Hibre del fill, i
 el de la Mare, ~~de la Mare~~ de la Mare
 que no es tant sol ~~un~~ prapat d'entranques palpitant.
 de la Mare que es, per damunt de tot i vencedora del men-
 fisic, esperit, clar. i jo voldria - jo, el fill; no d'escrita -
 que aqueses paginas cremes i que la mena futura neques
 de Haprimas el cell.

Aques Hibre d'escrit per a salvar-me de la solides, per
 a pagar-te, com el fill infant que te pot de la boca, que
 no em deixis, que em vingues a fer companyia, car la bo-
 ca ha emplenat la mena vida i per a seguir vivint neques.
 to la tua claror.

Aques Hibre, aques escrit de sol, voldria que jo ben pie-
 dit, ben viu, ben auster i despullat de tota retorica, pero
 ben abundant, ben liric. Es defectes que puguin tenir - defec-
 tes d'ofici: repeticio d'imatges, de conceptes, etc; no m'in-
 teressen. M'interessa el lo.

L'acte, el que havia finit pocs dies abans de morir
 tu, era un Hibre d'escrita, d'ofici, i d'haver escrit
 per a guanyar uns mites de franc i ~~prode~~ seguir es-

perant la fi de l'existència, ~~la~~ potser seguir esperant al més-
 ment pue si us he de venir mai: et de tornar al teu estat.
~~Ho era ben be una obra original, amb be la regona veritat~~
 d'una novel·la escrita al punt de guerra que després, en haver
 de fugir, uns amics enterraren en terra catalana. En ^(doncs)
 una novel·la pue reficia, es a dir: pue re-creació, pue re-escrit-
 tura. El fill de paper - la novel·la, el poema - també tenen
 vida, també un vida. I també, com el de la carn, ^{poden} ~~XXXX~~ enterr-
 ar-se. I també, com el ~~XXXXXX~~ fill - i les mares - de
 carn, s'amen pot re-escriturar-los.

En aquell llibre, acabat quan tu entaves a l'apo-
 mia, jo - jo en t'heuri de ~~XXXX~~ la fissió, l'home de vida
 mortal en t'home de ^{vida de} paper, creat a imatge meu - pa-
 saca a una mort. Com ara et parlo a tu, que no has
 mort en el paper: pue has mort en la meua vida. I apres-
 ta consideràcia, supersticiosa com tot, en la horror. ~~Qui-~~ Qui-
 na força misteriosa ~~XXXXXX~~ m'empenyia a escriure precisa-
 ment aquell llibre, a tractar aquell tema i no un altre?

~~XXXXXX~~ Aquella dona, la de la novel·la,
 havia estat meua una meua, una dies, unes hores. I t'ha-
 via vist morir. I havia fet de la seva mort literatura. De les
 dones que he tingut, que he conegut en el ventós bibliu, i
 que mes o menys he estimat, m'hi ha pue tal vegada
 encara vivien. A totes, però, a l'hora a les vivents, les heu
 mort al temps i la distància. I, perque no foren mares,
 es impossible donar-los-hi nova vida. Tot la mare pec-
 ca, consubstancial amb el fill.

Quina força misteriosa em feia matar per repo-

na reposta la pobre criatura s'amen en el menj 98
 instant que mories Tu, mare? Exercint aquell fill
 obeïa a un instint, a un afany de lliberació: llançar
 del meu cor - ~~perpetu~~ petit cementiri ~~perpetu~~ rampant que
 es fons de vida - el llarg d'un cadaver massa fiuue.
 Car de jove, quan la vida es pot i aparenta i fausta,
 quan hi manquen sensibilitat i prauitja, quan les ales
 encara no han après la responsabilitat del vol, el nostre
 mon interin es com una casa buida: El estudiant, però,
 hi van arriuant amb el anys: tu es mort: aquella dona
 que es detenia cantanta a repasar en el nostre llarg i que
 fugí després perquè uns altres llarg s'esperaven mes es-
 tlla; aquell pobre infant que no podrem salvar; aquell
 pintor pel qual demanarem caritat; aquell gran excu-
 tor que fou amic i mortu. Vivim amb el mort. El mort
 nodreixen les rel de la nostra vida. ~~XXXXXX~~

I quan es la mare pu' mor tot el altre que portaven el
 nostre mon interin desapareixen, fugen, es fonsen. I ella es
 tota, tota amb el fill que, ^{des d'} ~~per~~ aquell moment sent la neces-
 sitat absoluta de familiaritzar-se constantment, ininterrom-
 ptament amb la mort per a poder suportar el per feixue
 de la creu de la vida. I el fill, per deu i prauit de la mare
 que, ^{morta,} ~~el~~ pareix novament, coneix que la mort ha aconseguit
 el seu mes alt grau de purgació i de la mort es la vida.

En aquell llibre que escribia quan Tu mories, matau
 per regona reposta la dona de carn que un dia havia
 tingut al braç. En aquell que escriu ara et dona una
 regona vida. I es que, ~~en~~ en literatura, ~~XXXXXX~~ no pot
 matar la mare fo, però, no ho sabia, i tenia pr.

~~XXXXXX~~ I era per pr, per pr supersticiosa, que es

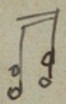
6. hom pot mater d'auant, pero ~~xxx~~

cap de les meves obres feia morir les mares. Tenia per
la fillió endevinyes realitat, com un home parlant altres
vegades i amb altres Híbrides: El rei per folle, Terra Híbrida,
"La Veritat", Liari del mati, que no' havia anticipat al
fet. Solia tenir ras' rosar Witke quan deia que la vida copin
l'art i viceversa, com creuen el metís creu.

No, En cap de les meves obres feia morir la mare. Potéu-
ra a Tu, et veia en vèllia, i ~~per Tu, mare de la meua carn i de~~
~~la meua anima, em sentia copiat per una angoixa a insten-~~
~~tió i morda i tenia una gran por, una por inmensa de~~
fer morir les meves mares de paper.

La mare figura rarament en la meua obra. Però quan hi
apareix - Estampa de l'habitacó de la mare, Memòries d'un
thit de matrimoni, que t'havia dedicat a Tu i que es del mitor
que he fet, Crim de mitja nit - hi apareix amb un gran
reptander que evocava les tenebres meves denses. Sobretot en Marian-
na, la primera versió, molt més densa i extensa, de la novel-
la que escribia ací a l'exili quan Tu mories. En ~~la~~
Memòries d'un thit de matrimoni, en la mare del final de
Memòries d'un thit de matrimoni, ja començava a haver-hi
guetom més qu'un est de fillió: ja començava a estar-hi un
xit Tu. I en Marianna, evocant el carri humil que s'ibava
amb recolta auri, la mare adreçava retell i attent i ja no en,
com abans, ~~literatura~~ : ja eres Tu.

Però a l'exili t'antipa pot persistia. Mes atemenda, ~~car~~
~~car~~ no et veia en vèllia. (En vèllia es fupia, cap? ~~es~~
deixar-nos.) ~~La mare, ací a l'exili fupia~~
et més freqüentment, pren més retell, més folle en la meua
obra. Han parlat et anys, han parlat les dones de la meua

 ^{existència}
Però l'obsessió - obsessió insomniant, irracional, ~~irracional~~
que em semblava inescapable i que ara m'opressi-
on - de la mort. I el tema de la mort apareix en
en ~~les~~ aquestes darreres ^{obres} del llegat d'exili: Don Juan
- havia escrit aquesta ~~obra~~ comedia perquè, home d'a-
mor en la meua joventut i d'aventura en la meua
maduresa, em calia mirar-me del Hart del Longon-
isme, que el primer cabell blanc fan protecció - La
segona vida de Hipòlit Garcés, una farsa repen i misteriosa
que placera la riatta al ~~cor~~ al Hart. El tema cen-
tral d'aquestes seues obres, tema que semblava imposar-
me una farsa misteriosa i sobrenatural, és la mort:
la mort de Don Juan, que mai no fou estimat; la farsa
mort d'un pobre home, que mai no havia viscut.
La mort, la mort; sempre la mort. El tema obsessiu
de la mort quan Tu anaves a morir i jo no ho sabia.

8
| Tu Hibern del qual, si bé és, en faria tirar un únic
exemplar: per a que el meu germà el llegís en
veu alta i Tu baixessis a explicar-lo.

"parlar, parlar", "Don hi faci més que parlar" - i tota la resta del roxari d' ~~inexplicables~~ ~~inexplicables~~ i qualitats - m'ha aconcellat que, per a escriure "coses de mes profit", deixi estar aquest tema, deixi de parlar amb Tu, - com si això podés fer-ho, jo que ja no tinc ningú amb qui parlar i que tant m'encanta el silenci en que ha caigut la meua vida! - car primer es t'obligació que la deus. Vil i odiós refrany de filisteus que no saben convertir t'obligació en deus.

Quan vivim per quèhom més que per t'animalitat del viure - menjar, beure, anar-se'n al llit amb una dona - vivim pel nostre mort, per la vida immortal del nostre mort. Això, però, no ho saben els que no saben viure, els que viuen d'una florida manera instintiva, el manual de vida interior. La vida veritable ~~se~~ comença quan t'home la crea, la re-crea en si mateix i la re-crea lluitant, com t'encuentra amb el fang, com el poeta amb la paraula, per a donar-li expressió. Pobre de t'home que no pot fer-se un món interior.

Jo havia dit - i ho he dit perquè sincerament ho ~~tenia~~ ~~tenia~~ - que et dia que Tu necessis en tornaria bris de dolor. I no m'hi ^{he} fixat.

I és que ignoren que ja no tinc mare - ho he dit tant vol al que estimo i el que estimo m'he mort pors - em venen com sempre m'han vist, ell, pobre gent!, que no hi saben veure: fixat, flenxer, creatius, optimista.

I em fa t'efecte que, no en foltant, he pecat i t'he estat. No he volgut, per pudícia, posar el meu dolor en una escapatada, prostitució - ho fent-ne espectacle, mostrar-lo a la gent que, per manca de sensibilitat i de noblesa,

♩ i probax-to de veus i de humus. Pobre de l'home
sense expressió pròpia i sense d'expressió humana
o martirizada.

no sap respectar el dolor que envoleix a l'home.
Ho en l'he vestit de dol.

I, si: la gent que no sap la meua immensa malaurança
em veu com olans, com sempre. I per ells repueix o avers
un home que s'omuria, que s'afegia plagues de tant en
tant.

Alguns, però, el s'espant mes fi, mes lúcid, mes perspicaç
presenten que el meu rostre ha endevinat una màscara
- era la màscara, començ, s'amaga el plor - i hi ha mo-
ment que m'aguantava inquiet i inquietos sense poder
preguntar-me que tinc.

I tinc que si no et tinc a Tu!

I com un infant o un folt, encès d'una ira cega que em
crema el cos de llàgrimes, enlaira el meu cos, menaça-
darr de dia - i crits:

- Ah, Sen! Sen Hades! Hades repueix!

(En un llibre meu escrit fa molts anys, en un lli-
bre ~~XXXXXXXXXX~~ que estimo perquè està dedicat a Tu, en
un llibre repueix i condemna pel creting i el filisteu
que hom nomena "gent de la", faig clamar ~~XXXXXX~~ al topo-
nista aquesta mateixa maledicció, que hauria el creting
i el filisteu que els roba matèria en veu baixa i s'ama-
ga. En aquest temps i amb aquest llibre presentia pel el
fills, quan es presenten sense mare, tenen dret a matar.)

No obstant, matant, torturant pel dubte - l'home ex l'unió
del animal ~~XXXX~~ s'omuria a la tortura del dubte - em re-
presento:

II
quan el ha fallat un negoci buit o no han recieit
una bretolata.

Tot això, aquest crit, aquestes llàgrimes, aquestes 107
molestíes, aquest dolor punyent, aquest, aquest dolor de
brasa cremant la ferida, serà tant vol literatura, ofici,
- l'ofici, amb de l'home en tots els seus actes i al llarg
de la vida, - tècnica, enfilat de paraules que, combinant
així, - l'home, ~~enfilat~~ de tant ~~enfilat~~ ^{unax-la} irreflexivament, ha
esmunyat la paraula, l'ha unitat de sentit - donen la no-
ta dolorosa com, si fos un combinador de manera diferent,
donarien la còmica?

Es que la paraula ha d'esser sempre mentida, ^{vestit de llacra,} no és?
Es que, parlant a la Mare, no pot redimir-se, netejar-se
de tota la seua immundícia; arrencar a volar vers una no-
va vida?

O se hauria estat més purificat el silenci? Ho ho sé. Hi
vull saber-ho. Les meues de les repentes la purificació és l'hipo-
crisia.

El silenci després de la tempesta? M'haucia estat im-
possible resistir-ho. M'haucia vençut. M'haucia aniquilat.
(De la veu Matina silenci: res, car després de Tu, sense Tu,
el meu fill, el del sentit físic, ja no és res)

No. No. El silenci amb ~~el~~ tot-hom, sí. El silenci amb
Tu, no.

Parlo amb Tu ~~parlo~~ - i ja no vull, encara que hi parli,
parlar amb ningú més car la meua paraula vol serà vivent
quan v'arribi a Tu - perquè aquesta és l'única manera
de no aniquilar-te, de no perdre't, de no quedar-me
definitivament sol.

III

Jo, mare, no puc enganyar-me en aquesta bona atesa i

(l'homme que tu es en moi) mais ne le doutes. L'écriture, si: toutes les choses. J'ai pu l'écriture écrite avec l'opini, mais l'homme ne peut douter avec la foi. O la foi et l'acceptation: et la loi, o la ne en te, i, re tant, d'ipsum.

Le ne negat, le refusat, le dit "ne" à tout et que en semblant injuste o pas. Mais, pero, ne me en apit et doute. Mais ne me en apit.

J'ai aussi tant de doute, tant de extirpation - me pas comme de doute, que ne me en. Hoc.

Intéressant, détruisant toutes les autres, que 'en de la foi et apit, en peut en en en que de la de them, que ex tota them: la en en. J'ai en en en en.

una de la meua vida, quan la meua vida v'obra a la
 terra mort, al peu negre de la terra mort i vol festejar així i viuent.
 Jo m'he de confessar, - no pot penedir, car el penediment és sem-
 pre inútil perquè sempre arribarà massa tard i no es pot
 de covar i d'hipòcrites - avergonyit, humiliat, que no he es-
 tat el bon fill que la terra gran bruta mereixia. T'he fet ofensa
 amb les meves previsions, amb les meves perennitats, amb les me-
 ves huietes. Que potes, que merques, les alegries de la publicació
 d'un llibre, de l'obra d'una comedia, d'un elopis a les pi-
 fines d'un diari, d'un brindis en un banquet d'homenatge!
 Els germans em diuen, però, que el llibre o la comedia del
 fill, el elopis i el homenatge al fill crea la terra gran
 alegria. Jo sé que això era ben poca cosa. Jo sé que heu pe-
 cat contra Tu, mare: deixant-te moltes hores sola, perdent moltes
 hores d'hui de Tu, pensant que sempre tindria mare i que la
 mare sempre m'esperaria.

I malgrat la terra enorme plena de voluntat, malgrat la
 terra lluita contra el destí, no has pogut esperar-me.

Allí en terres de França, quan creia - i m'enganyava una ve-
 gada més - ~~no~~ novament en l'altre, es donava l'última
 alegria: un llibre i el retorn d'Europa, el bon permís que,
 com la meua mare, volgués compartir el meu exili i be-
 ballar per mi. Tu el llibre, una escissió de Beethoven, ~~que~~
~~que~~ que pui sap quan publicarié en català, m'hi
 veies a mi. I l'últim et parlava de mi i, esperant, del ho-
 nor que em feien i del que m'continuaven en aquesta terra
 que jo he estimat tant, de l'amistat amb plans occi-
 dentals, dels meus parlaments ~~de~~ cada nit a la radio i en
 català - ~~jo~~ jo entenia que Tu m'esperaves, com m'es-

o
Lo se' que això era pagar amb moneda falsa t'ox del
teu amic.

collaven tant catalans i que les meves paraules portes-
sin un xic d'esperança al teu cor canviant d'esperar - de
la meua col·laboració en revistes franceses, [de les amicals i pensis-
es paraules que em dedicaven al diaris, de tota la plorosa
banal que tot entremena al banal. y a les mares, per a
les quals el fill es sempre un gran home, un avor d'ex-
cepció.

Pietoses exageracions, ^{les d'afecte,} ten les pue, subrepticament, v'hi ammu-
nyia, pietosa, la mentida. Per a poder viure, per a poder
seguir vivint, Tu necessitaves saber que jo vivia bé, que era
considerat, que publicava tot el llibres que volia i col·la-
borava en tot el diaris que volia. La realitat, però, era
ben xic més atenuada. y per això calia no dir-te-la,
per això calia mentir-te: perquè l'alegria dones cla-
vor a la teua vida pobreta que ~~mentida~~ la porta avui
~~mentida~~ emaint

Per això, perquè l'exageració de la referència T'en vida,
quan el diaris francesos tenien unes paraules d'afecte per
la meua obra o per la part presa per mi en la lluita contra
els atemans la meua joia era la joia infènica d'un infant
i pensava: la mare, si ho sap, estarà contenta que florixi
el seu fill.

I em sentia orgullos per Tu.

4

Pablo muto de Beethoven parlant de Tu: es que a Tu i a
ell no he estimat, no estimo tant! Planyo a l'artista
que no sap estimar, que no sap admirar, que no sap vene-
rar. La seua obra sempre serà exagerada i exagera i man-
casta del missatge que hi ha d'haver en tota autèntica
obra d'art. y no serà un artista, un creador d'emoció i
sentiments: serà, limitant-se, un terme que sap ve l'ofici.
(- mes o menys be, -)

T de les meves conferències de l'aliança francès, les con-
pres de l'intel·lectual en fue primera part - perquè en a-
quells primers temps del despertar era molta consideració
el espangol -

4

Hom parla vivint, en literatura, - an, però,
intrínsecament, aquest topic ha parlat de vida - del
realme de les ombres.

Ho m'interessa. Ho en vull saber més. Ho és el teu
realme.

La mare mai no pot estar amb tu.
La mare es sempre clau.